

Egy hatvan hasznított pelti sor, vagy annak helye egyszeri írtatásnál 15 krajczár; többszöri írtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalkó számára hirdetésményeket elfogad **Bécsben: Hasenstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Sellenstraße Nr. 2 és Oppelik A. Wollzeile Nr. 22.**

BUDAPEST

WALSER FERENCZ
első magyar gép- és tűzoltószerszám-gyár, harang- és érezőtöbbedje,
ajánlja szabadalmazott új szerkezetű **fecskendőit**, tűzoltó-egységek **legénységi felszereléseit**, vállalkozik **kutak, szivattyúk** és **harangok** készítésére.
jótállás mellett a legutányosabb áron.
Különös figyelmébe ajánlja a nagyérdemű gazdaközönségnek, saját-készítményű és transatlantia szivattyús **kutait** és **gyáranak vízvezetékeket** teljes felszerelhetőségre nagy figyelemmel külön felállított vizművészeti osztályát.
Mintaszerelesek, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.
Eskütelep Erdély és Románia részére: Kolozsvárt, belsőmonostor-utca.
Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízű és versenyképességéért, első díjakkal jutalmazva.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden előfizetőnek bérmentve megküldetik:

AZ
OZMÁN URALOM TÖRTÉNETE
EUROPÁBAN.
Írta
Dr. LAZÁR GYULA.
Első kötet.
(214 iv, 8-rít, borítékba fűzve.)
Az egész mű előfizetési ára két kötetben 4 frt.
A második kötet, mely az ozmán uralom történetét Európában egész a jelenkorig tárgyalja, legközelebb megjelen, s az előfizetőknek azonnal bérmentve megküldetik.
Egyes kötetek nem fognak eladani.
Azon érdeklődést, melyvel nemzetünk a török birodalom sorsa iránt régóta viseltetik, a legutóbbi politikai események annyira fokozták, hogy a fentemlített mű első kötetének kiadásával egy napig se akarunk késni.
Az ozmán birodalom történetének ismerete napjainkig, megkönnyíti és képesebbé teszi a keleti népek ama nagy drámájának megértését, melynek első felvonása épen most kezdődik, s melynek mi — legalább egyelőre — nézői leszünk.
Ha pedig nemzetünk is hivatva volna e drámában szerepet játszani, úgy a történelem — e nagy mester — bennünket is meg fog tanítani szerepünk helyes felfogására.

Csodálatraméltó a természet ereje,
ha az kellő módon alkalmaztatik.

Bojtorjángyökér-szesz

a legrégibb időtől fogva mint a szörnővés bármely nemének legálsikeresebb szere ismeretük, s a benne foglalt szörnővésztő anyagoknak általam létesített koncentrációja által valódi feltűnést okozó szerré emelkedett, úgy annyira, hogy fiatal 15 éves emberek rövid pár nap alatt **tömött szakállt** kaptak. Bizonyítéka ennek, miszerint felszólítottam, ajánlanium figyelembe azon helyeket, hol a haj- vagy szá kállnövés alkalmazatanná válhatnék, miután a megkent helyeken, habár eddig ott még a hajnak nyoma sem lett volna is látható, vagy több évi kopasság után is az eredmény bizto s a hatás meglepő gyors. Hajhullás ellen **tűstent használ.** Még a bécsi „Medizinische Zeitung” is oda nyilatkozik, miszerint a bojtorjángyökér-szesz a legjobb minőségben kapható csak az előállító
Winkelmayr J.-nél
Bécs. VI. ker. Gumpendorferstrasse 159.
Budapest: Török József úrnál, király-utca 7.
Egy palaezka ára, több nyelven írt használati utasítással együtt, 90 kr. Postai küldésnél 10 kr. csomagolási díjjal több. 3214

Minden régi köhögés ellen,
Életnagyságú **fehér mellszörp,**
arczképek,
oly gyógyszer, mely még soha sem használtatott a legkielégítőbb eredmény előidézése nélkül. Ezen szörp már az első használatnál feltűnően jótékonyan hat, sőt a gőrcs és köhögés hirtelen alábbesik a nyúlós és megrekedő nyulka kiköhögését, azonnal enyhíti a gége ingerlékenységét és rövid idő a att eltávolít minden, ha mé: oly herpes, sőt magát a legveszélyeseb szarvatszegési köhögést, és a vérhányást is.
Ára 1 egész üvegnek 3.60, egy fél üvegnek 1.80, egy negyed üvegnek 90 kr. 30 5
Mayer G. A. W., Breslauban,
Főraktár Budapesten: T r k József gyógyszerész úrnál, király-utca 7. sz.

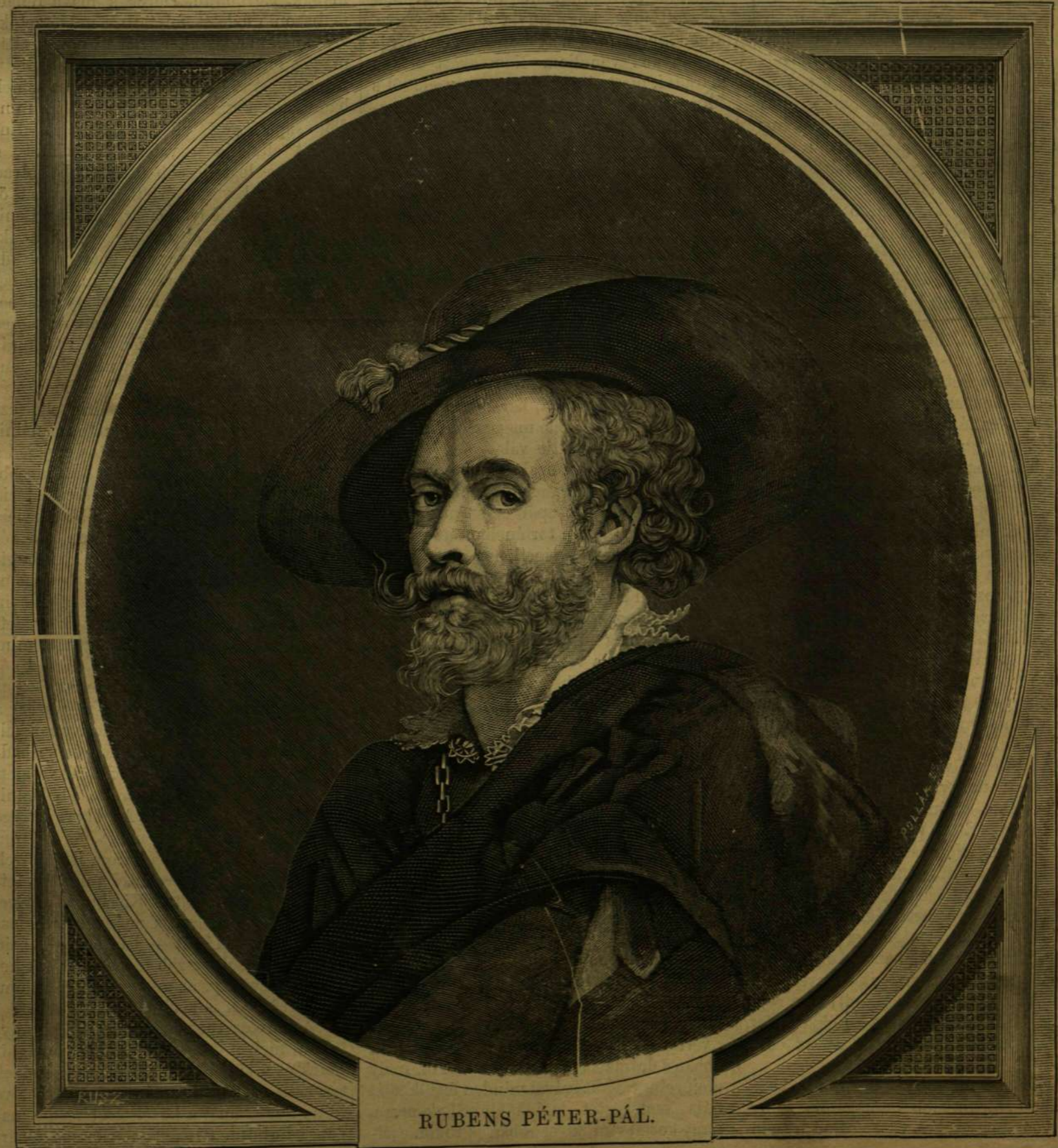
Édeskuty L.,
magyar kir. udvari ásványviz-szállító
Budapesten, Erzsébet-tér 1. szám.
Természetes ásványvizek és forrástermények telepe.
Főraktára:
Adelheid, Bártfa, Bilkezd, Bilin, Borszék, budai keserűvíz-források, Buziás, Carlsbad, Cigolka, Csiz, Franzensbad, Előpatak, Ems, Friedrichshall, Fřed, Giesshübl, Gleichenberg, Hall, Igmánd, Johannsbrunn, Ivánda, Kissing, Klausen, Koritnica, Lipik, Luhi, Luhásovitz, Marienbad, Olenyova, Parád, Prebla, Püllna, Pymont, Radein, Rohitoch, Saidschitz, Schwalbach, Selters, Spa, Suliguli, Szántó, Saliás, Szolva, Szulin, Vichy és Wildungeni forrásoknak.
Ezen régi czég, valamint az orvos urak, úgy a t. cz. közönség bizalmát bírván, gyors fogyasztásnak örvend, minek folytán azon helyzetben van, mindenkor friss töltésű vizekkel szolgálhatni.
Az ásványvizek valódisága és frisesége tekintetében, a készletek a városi főorvos ellenőrzése alá vannak helyezve.
Árjegyzékek kívánatra ingyen szolgáltatnak ki.
Ásványviz-ivoda.
A közelfekvő kellemes sétány és füzetben tett kőszület nagy alkalmat nyújtand az ásványviz gyógyhasználatára, megjegyezvén, hogy az eddigi helyiséget tetemesen megnagyobbítottam.
Marienbadi, seltersi, luhi, koritniczai és budai keserűvíz pohárszámra is szolgáltatnak ki.

A cséplési idény közeledtével felhívjuk t. cz. **gazdáink és földbirtokosaink** figyelmét igen mérsékelt áru
legjobb minőségű salgótarjáni TÖMÖRSZENÜNKRE,
mely csak nálunk megrendelhető és más hasonló elnevezés alatt forgalomba hozott szénnel össze nem tévesztendő.
Salgótarjáni köszénbánya részvény-társulat
Budapest, József-tér 6-ik sz.
(Utánnymot nem díjaztatik.) 3565
A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Reisehandbuch für Ungarn
nebst
geographisch-statistischer Uebersicht und kurzgefasster Geschichte dieses Landes.
Von **C. v. KRAYNIK.**
Mit einer Karte der Central-Karpathen und einer Eisenbahnkarte von Ungarn, nebst einem Anhang über ungarische Rundreise-Billets.
Taschenformat. — Preis in Leinwand steif gebunden 2 fl. 6 W.
Die Central-Karpathen mit den nächsten Voralpen.
Handbuch für Gebirgsreisende
von **FRIEDRICH FUCHS.**
Mit einer Karte der Central-Karpathen und der nächsten Voralpen.
Preis geheftet 2 fl. 50 kr.

27. szám. — 1877. Budapest, julius 8. XXIV. évfolyam.

RUBENS PÉTER-PÁL.

RUBENS PÉTER-PÁL.

Az idejében Péter-Pál napján, június 29-én volt 300 éve, hogy a világ legnagyobb művészei egyike született. Hol ringott bölcsője, soká eldöntetlen volt. Mint Homér születése fölött hajdan hét város, a Rubensé fölött is versengett kettő sokáig: Antwerpen és Köln; míg a vita egy harmadiknak, a kis Siegen-nek javára dőlt el, mely ezáltal lett aztán híressé. Rubens ősei antwerpeniek voltak. Először iparos család volt; timárok és gyógyszerészek viselték legelőbb a Rubens nevet; a művész nagyapja is gyógyszerész volt. Apja János, mint Antwerpen város bírája, a polgármestere jeleskedett s csak később (a kálvinistaság gyanújába jövén, a mi miatt Antwerpenből menekülnie kelle), költözött át Kölnbe, hol az orániai (Hallgatag) Vilmos nevének, Szász Anna hercegnőnek tanácsosa és kegyenceje lön. Ime a két város joga a bölcsője fölötti versengésre. Pedig egyiknek nem volt igaza. Hallgatag Vilmos rájött neje hütlenségére, melylyel a volt antwerpeni polgármestert (egyébiránt másokat is) tisztességes nőnek tilos kegyekkel halmozta el; halálra kereste János mestert, itélőszék elé állította, de az országos botrány után megelégedett azzal, hogy a botránykövet félre lökje az utóból, s száműzte Siegenbe. E kegyelmet az érdemtelten férjnek hű és önfeláldozó neje Pipeling Mária eszközölte ki, esedező leveleivel s szavaival, melyekkel magát a hercegnél közbevetette, hogy férjének kegyelmet nyerjen. S midőn azt megnyerte, követte férjét a száműzésbe, a kis nassau városba Siegenbe, és teljesen megbocsátott a hűtelennek; annyira, hogy tőle 1577. június 29-én (néhány szerint májusban) hatodik gyermekét Péter-Pált szülte. Pipeling Mária mostanában napvilágra került levelei kétségtelenné teszik, hogy Rubens János 1577-ben sem Kölnben, sem Antwerpenben, hanem száműzetése helyén Siegenben lakott s így ez a művész szülővárosa. De apja már egy év mulva visszatérhetett Kölnbe, s így ez lett nevelő városává a nagyramenendő fiúnak. Tíz éves korában apja meghalván, anyjával együtt eredetök városába, Antwerpenbe költözött, s a szép külsejű és nyájias, urias modoru gyermek De Ligne Margit, özvegy Lalaing grófné udvarában apród lett. Az apród azonban nem udvari életre, hanem a művészet szolgálatára vágyott, s arisztokratikus hajlama anyja makacs ellenzése dacára Noort Adám antwerpeni festész műtermében művész inas lön. Mestere nevét csak tanítványa későbbi hírneve tartotta fenn, különben már rég feledésbe merült volna. Ettől Van Veen, vagy akkori szokás szerint Venius Ottó mester műhelyébe került, a kitől némelyek szerint csak az allegoriák iránti előszeretettel, mások szerint tudományos képzettséget is sajátított el; többek szerint ez utóbbit a jezsuitáktól nyerte, kiknek iskolájában ép oly szorgalommal tanulta a klasszikus nyelveket, történelmet (szentet és világit) és a régiségeket, mint mestereinél a festékképzést, a színek vegyítésének titkát és az ecset kezelését.

Akárhol tanulta, s valószínűleg, lángész léte, leginkább önmagától, annyi bizonyos, hogy sokra vitte, mind a tudó-

mányokban, mind a művészetben. Kész művész volt már, mikor 1601-ben, tehát 24 éves korában, Olaszországba ment, s ott mantuai szolgálatba lépett. Akkori szokás szerint a költőket és művészeket diplomatiái szolgálatokra is szokták használni (a mire azon elvnel fogva is alkalmasok, mert „művész hazája a nagy világ“ s a diplomatának világpolgárnak kell lenni) — és így a mantuai követséggel Spanyolországba került, honnan csak három év mulva tért vissza, miután az ottani festvényeket ép úgy tanulmányozta, mint az udvari és politikai viszonyokat. Azután a herceg megbízásából Rómába ment, az ottani műrekekről másolatokat venni s utóbb ismét diplomatiái megbízatással. Így követte herceget, kettős minőségben, Genuába, így látogatta meg Velenczét és Milánót, Florenczét és Bolognát; mindenütt szerepelt az udvarnál, s festett a műtermekben és muzeumokban.

1608-ban anyja, halálos betegsége, magához kívánta, s a jó fiu sietett a haladókló anya kívánságának eleget tenni. Haza ment Antwerpenbe, hova elég jókor érkezett még, hogy anyja áldását vegye, szemeit befogja, s mély bánatával egy zárda magányába vonuljon. Nem akart ottlön maradni, mert elszokott az ottani élettől s emberektől. Visszakivánczolt Olaszországba. De a németalföldi kormányzó, Albrecht főherceg (II. Fülöp spanyol király unokaöccse és veje, előbb toledói érsek), a hírneves művészt minden áron hazájában akarván tartani, elhalmozta őt kegyeivel s a mi több egy művésznél: megbízásokkal és munkával. Rubens — 32 éves levén — idejét érezte, hogy megrakja fészket s maradt. Nőül vette Brant János jogtudós leányát, Izabellát, s Antwerpenben megtelepedve elhatározta, hogy egészen művészetének él. Feltételt sokáig meg is tarthatta, s Albrecht főherceg életében nem is vegyült a politikába, bár életét műterme és az udvar között kelle megosztania, melynek ünnepeit kegyeltje vala.

A művészet is szabadabban mozgott már, mint a renaissance első korszakában. Nem szorított csupán a szenttörténeti tárgyakra, hanem a történelem, az emberi élet és a természet végtelen gazdagságából is lelkesedést merített s tárgyakat vett. Így fejlődött ki a genre-, az állat- és a tájfestés, a mihez a csendélet és az allegoria járult új meg új tárgyakkal. Az egyház szigorának és a vezeklés iránti hajlamnak csökkenésével csökkent a szent képek s vértapui tárgyak iránti előszeretettel kizárólagossága is. A szabadság annyira ment, hogy a keresztény eget is olympi alakokkal népesítették meg. Michel-Angelo volt az első, a ki az atya-istent a Zeüsz alakjában festette, s Rafael és követői a Madonnát vénuszi bájjal és keccsel ruházták föl. A szent asszonyok alakjaiban mindenütt az érzékiség és báj vonásai jelentkeztek. Ez érzéki természetességet Rubensnél látjuk a tetőpontra emelkedve, de az olasz bujaság helyett erőteljesebb északi — és pedig sajátlagos flamand jellemvonással. Különösen szeretett festeni mezelen alakokat, s azokban a hus színezetét oly tökélyre vitte, hogy találon mondották róla, hogy „vérrel fest“. Életteljessége különösen abban a drámaiságban is nyilatkozik, mely erejével s valódiságával minden festők közt nála emlékeztet leginkább Shaksperre, nagy kortársára, kivel abban is rokon szel-

lem, hogy a legmegrázóbb tragikumról páratlan könnyűséggel megy át a fékevesztettnek látszó s csak a művész lángelméje által korlátozott humorra.

Rubens mindenütt festett. Termékenységével csak sokoldalúsága versenyzett. Az emberi és állatélet egész körét s a tájfestészetet felölelte, fel a szent és a világi történelmet, a hitrege és az allegoria méretetlen birodalmát, a vadászatot s a családi és humoros genre-t; s minden műfajból képzelhetlen sokaságot alkotott. Lehetetlen volt minden megbízást teljesítenie, de egyet sem utasíthatván vissza, műtermében üzletszerűen, majdnem gyárilag ment a művészi termelés. Tanítványai és segédei, kiknek szellemét és ecsetjén feltétlenül uralkodott, az általa csak odavetett tervek és vázlatok egészen az ő szellemében és modorában vitték ki s ő még az utolsó ecsetvonásokat adta meg a kész műre. Hiszen csak Medici Mária, nagy-lelkű pártfogója, életéből 21 nagy képet kelle festenie a Luxembourg palota számára, 39-et az antwerpeni jezsuiták templomának. Egyébiránt Dürer s maga Rafael is hasonló ügyet folytattak művészetükkel, a nélkül hogy akár saját hírnevök, akár maga a művészet szenvedett volna e miatt.

Rubens művészetének fő ereje a színek bámulatos kezelésében rejlett. Nála minden csupa fény és világosság és élet. Mindenütt eltalálja a valódi hangulatot, s minden a legteljesebb összhangba olvad nála. Csak kevesen értették úgy mint ő, mikép kell a fényt és árnyat vegyíteni, hanem egységes nyugodt hatásba olvadjanak össze. A különböző színek gazdag pompája mind ngyanazon fényforrásból látszik buznogni képein, s az árny rejtelmes homálya csak növeli a fény büvös varázsait. De semmiben sem oly utólrhetetlen, mint az emberi test színében, a hus festésében. Kortársai s utódai mind irigyelték ezt tőle, de senki nem bírta meg utána csinálni.

De technikájának bámulatos erejénél s tökélyénél feltaláló lángelméje sem kisebb. Történelmi festvényei: „Medici Mária élete“, „V. Károly diadala“, bibliai képei: „Lót és leányai“, — „Zsuzsána és a két buja öreg“, az irtózzatlant határos tragikum, oly képekben mint „a betlehemi gyermek-mészárlás“ vagy „Szent Lievin vértanúsága“ — ép oly tanúságai eredeti teremtő ereje kifogyhatatlanságának, mint állatképei, allegoriái s táj- és genrefestményei. Némely tárgyat ismételve festett (pl. Zsuzsánát az öregekkel négyszer) s mindig új felfogással és motívumokkal. Genreképeiben kedély, humor és szabadság egyesülnek. Tájképeiben a fékvesztett elemek bős csatáját szerette ábrázolni, hasonlíthatatlan erővel. Az ókori hitrege szépség-eszményeit Vénuszt, a három gráciát, Páris ítéletét a három istennővel, Apollót, nagy előszeretettel s utólrhetetlen bájjal ábrázolta. Kisebb tökélyrel azonban az erkölcsi eszményeket: Krisztust és szüz Máriát — bár egyes képein azokat is. Leghíresebb festménye: „A keresztől levétel“, az antwerpeni templomban, e részben is kivétel.

A művészetnek amaz üzletszerű folytatása, melyet említettünk, s mely világhírének és külfölddel való érintkezésének természetes következménye volt, lehetővé tette, hogy ismét a közéletbe engedje magát sodortatni. Pártfogója Albrecht főher-

ceg halála után ennek özvegye Izabella főhercegnő kérésére ismét diplomaciái küldetéseket vállalt, Párisba, Londonba, Madridba. Mindenütt egyaránt ünnepele, mint művészt s a társaságok emberét, s mindenütt jó szolgálatokat tett hazája békéjének és bátorságának. Nehány év mulva azonban ismét visszavonult a közéletől. 53 éves kora s jelentkező köszvénye dacára másodsorú nősült, s a 16 éves és bájos Fourment Helenát vette el és művészte mellett a szép nő szerelmében s gyermekekben gyönyörködhetett. Mind a két házassága termékeny és olykor féltékenykedéseit leszámítva, zavartalanul boldog volt.

Mint egész élete. A teremtő művészet magában is a legfőbb gyönyör; s oly dúsan megfizette: köztisztalattal, ünnepeletséggel, és arannyal, mint neki megfizették, talán sok is a jóból. Rubens, ecsetje után dúsgazdag lett; nem csak maga élt fényben, hanem nagy és rendezett vagyon hagyott hátra; pedig csak hátrahagyott festvényeiből is 25,000 font sterlinget vettek be utódi. Még életében, régiség- s műgyűjteményeit 100,000 fonton adta el Buckingham hercegnék. Jól esik a lángelmét anyagilag is jutalmazva látnunk, ha bár ritkán esik is.

A művészetnek nemcsak a tér s országok határai, hanem az idő sem szab korlátokat. Mint most, születése 300-dik fordulóján ünnepli Rubens az egész művelt világ, fogja ünnepelni kétségkívül újabb 300, sőt 1000 év mulva is. Lángeszé gazdagságával elárasztotta a világot; nincs egyetlen nagyobb képtár is, mely tőle valamely remekművet ne őrizne; szelleme kincseiből valamenyinek jutott. A mi Eszterházy-képtárunkban szintén van tőle néhány darab, de többnyire vázlatok. A becsesek közé tartozik azonban a „Mucius Scaevola“ és a „Szent család“, melyek nagyobb arányú képek.

Muzemünk képtárában saját kezétől semmi sincs; de iskolájából két művet mutatnak; egyik: katonákkal döszölő asszonyok, a másik egy öreg ember képe. De a hol műgyűjtemények, képtárak vonzák az utazót: a Rubens nevének, kezének nem lehet hiányozni.

Planche Gusztáv, a művészek életrajzai közt, egyik legszebb fejezetét Rubensnek szenteli. Olaszország őt nagy mesterét: Leonardo da Vinci-t, Michel-Angelót, Rafael, Titiant és Correggiót elébe helyezi a szép kifejezésében; de szerinte is „senki sem multa felül Rubensét, sőt el sem érte senki, az élet kifejezésében“ s ez elég, mondja, hogy nevét ama nagy mesterek mellett is halhatatlansítsa.

— a — r —

Déryné naplójából.

XX.

A búcsu. — A szánkivetett, a ki visszatér. — Mikor a menyasszonyt a faképpel hagyják. — A titkos levél.

Mi mind a hárman köszöborként álltunk ott. . .

Déry kimentett a kellemetlen helyzetből. Hozzámlépett, s szemrehányásokkal illetett.

En aztán hivatkoztam anyámra s mondván: „én meg magával nem váltottam jegyet, s csak a sok unszólásra mondtam igent. Egyébiránt Bacsónak fölfo-

gadtam, hogy magával soha nem fogok beszélni s szavamat megtartom.“ Azzal félre mentem.

Déry oda lépett Bacsóhoz, megszorította kezét s mondá:

— Az ur engem boldogságottól fosztott meg, de én megbocsájtok. Én ezt a leányt úgy szerettem, mint az életemet és boldoggá kívántam tenni. Tegye őt oly boldoggá, mint én óhajtottam. Éljen boldogul! Azzal felénk fordulva, meghajtotta magát és könyes szemmel távozott.

Leesett a kő szivemről. Bacsó újra könyörgött s teljes megnagyvással távozott.

En aztán gondoltam, Déry csak látogatásokat végez s azonnal indul vissza. Dejszen! Ha már akkor a „Szökött katonát“ játszták volna, alkalmasint azt mondta volna, mikor Törtélyről kiindult: „Holnap nem lát engem Milánó!“

Egyenesen vágatott Mérey Sándor intendáns urhoz.

— Nagyságos uram! én ismét itt vagyok. Nem izlik nekem oda künn falun. Ha befogad nagyságod, ismét elfoglalom helyemet.

— Jól teszi, Déry, el sem kellett volna hagynia.

Ezzel el lön fogadva ismét mint színész.

Bocsánat, hogy oly igen hosszasan foglalkozom Déryvel, hogy talán unalmassá is válok; de kénytelen vagyok a magam igazolására mindent körülményesen megírni.

Mikor Déry megkért s falura ment: a konziliáriusné és Tóni kisasszony is egyre azt vitatták: Hozzá ne menjen ahhoz a Déryhez, kis Róza. Jól tette az az ur, hogy falura ment; maradjon ott, a hol van. — Kár volna még magának férjhez menni, — mondá a konziliáriusné. Ráér. Hiszen olyan volna maga, ha a magyar főkötőt arra a bodros fejére tennék, mint Madame Pompadour a kis kutyakomédiában. Halálra kacagja az ember magát, ha elé szólítják. Annak a piczi ebecskének a fejébe nyomnak egy nagy mennyő bodros fekete főkötőt, a két füle kilóg a fejkötő alól s jön ki Madame Pompadour nagy begyenesen két lábán, két kezefejét fölemelve s csokolásra nyujtogatva. Látja, épen olyan volna maga.

Volt aztán kacagás. Tóni és én, egyik ide, másik oda dültünk nevettünkben. Az öreg dáma igen tréfás és víg asszony volt, sokszor megnevettetett bennünket a hasonlításával.

A mint Bacsó elutazott, vagy három napig nem volt nálunk Déry. Ugy látszott, hogy kerül s annak én nagyon örültem, gondolva, hogy végkép elmarad a háztól s nem fog terhemre válni a fejtörés, hogyan kerüljem ki vele a beszédet.

Egy este jövünk haza a színházból seregestől, az egész Murányi család; a gyerekek meglátják Déryt, — ő neki is azon az uton kellett jönni az „arany szítá“-ba, — s elkezdenek visogni, mint a vészmadarak a „Büvös vadász“-ból, egyik vékonyabban mint a másik: „Déry bácsi! Déry bácsi! De rég nem volt nálunk! Jöjjön ide, jöjjön ide! Itt a jó néni is!“

De már én akkor eloldalgottam tőlök jó távol s hallgatva mentem magamban.

Déry közikbe ment, Murányinének karját ajánlotta s hazáig kísérte. Az ajtónál jó éjt kívánt s eltávozott. A vacsoránál elő se hozták.

Ez néhány este ismétlődött. Egyszer otthon ülünk s varrunk Murányinéval. Belép Déry.

— Teresa mama, igen szép foglyvet hozok olvasni. Látom, el vannak foglalva. Ha nem lesz ellenőkre: felolvasok.

Murányiné nagy zavarba jött. Veres lett, mint a paprika, alig tudta kihebegni: „Óh m'ért nem! jó lesz biz az!“

Déry elkezdett olvasni. Én összeszedve varrástomat, kimentem. . . .

Bacsótól minden héten kaptam a legforróbb, a legömlengőbb leveleket. Irja, hogy szereti a patikát, hogy igyekszik kiváltképen az én szobámat ékesíteni, mennyi sok dolga van, s mégis mily unalmas neki ott nélkülöm s több efféle.

Már három hét mult el, hogy elment. Én feletem egy levelére, mire nagyon késett a válasz. Én már türelmetlenkedtem s ezt ki is mondtam egy fiatal ember előtt, kit Bacsó mint testi-lelki barátját ismeretett meg velem. Vass Pista volt a neve. Midőn panaszkodám, föltűnt előttem ajkai körül bizonyos gnyos mosoly, mit eddig soha se vettem észre nála, — s mondja:

— Mit árt, ha egészen el maradna is a felelet? Van kárpótlás! Ott van Déry! Én rá néztem s mondom:

— Ezt kikérem magamnak, — nekem Déryhez semmi közöm!

Vass Pista vállat vont s mondá:

— Én nem tudom; de úgy hallom, hogy szent a békeség.

— Kivel? Déryvel? Én? Én nem is beszéllek vele egy szót se, — tudja meg! Vass nagy bosszúságomra még ott imelt-ámult egy darabig, végre elment.

Néhány nap mulva kapok levelet Debreczenből. Mohón fölbontom: hát mint mikor a tüzes parázst leöntik hideg vízzel, úgy hatott rám már csak a hideg megszólítás is.

Olvasson a levelet, hát mind azok a szavak ismétlődnek benne, a miket már Vass Pistától hallottam. Rögtön válaszlok, hogy én nem érzem magamat hibásnak semmiben, hogy az mind hazugság, a mivel vádoltatom, és elősorolom magamviselését Déry irányában.

Egész bizalommal számoltam egy bűnbánó levélre, s gondoltam magamban, hogy milyen szívesen megbocsátom neki féltékenységét, bármí ártatlanul vádolt is. Várom, várom a feleletet: nem jön. Elmulik egy hét, elmulik két hét: mindig csak e hideg hang válaszolt forró kérdéseimre: „nincs levél a postán!“

Nem tudtam, mit gondoljak. Már József napja közeledett: nincs levél. Egyszer, harmadik héten jön a levélhordó, hoz levelet. Kikapom mohón a kezéből. Olvasom. Kővé váltam.

Mennyi vád! mennyi haszontalan kifogás! Mint tetszett ki minden sorából, a himezés-hámozásból, hogy egy szó sem igaz abból, mit ír: hogy ő mily szerencsétlen, hogy én őt hogy megcsaltam ígéretemben, hogy ő egy égi ártatlanság képét vélte keblében hordozni, de már most ő nem hisz egy nőnek se többé, miután én bennem csalódott, hogy én legyek boldog egy szeretetesebb férj kebelén.

Röviden: az én völegényem engem felültetett. Nem mondom, hogy egy-két hétig nem busultam; de az nem volt az a mély szívbánat, mely ifju életem virágát elhervasztotta volna. Még nem éreztem megvetést iránta, csak igen csodálatosnak

tetszett előttem, hogy nekem nem hiszen, mikor én oly szívből felfogadtam, hogy kívánatát teljesitem.

E közben Déry mindent mozgásba hozott, hogy beszéljenek rá: béküljek ki vele és menjek hozzá nőül. De én most még kevésbé akartam. Eleinte Déry nem szólt hozzám szerelemről, inkább a vigasztalót játszotta, a mi inkább megnyert.

Mérey Sándor ur, a hány-szor látott, körül fogott ostromlásaival, hogy meg kell lenni! hogy Déryhez kell mennem, mert az egy talpig becsületes fiu, hogy ő lesz a vőfély, Tóni lesz a nyoszolyó lány. De nekem teljességgel nem akaródzott férjhez menni.

Egyszer jön Déry hozzánk, mondja:

— No Róza, ne várja már tovább Baesót: megházasodott. Hogy egy pár hétig otthon volt, megismerkedett egy igen gazdag kisasszonnyal s el is vette. Hja, — mondja — sok pénz kellett a patikát felszerelni.

Mondom: Kisebb gondom is nagyobb annál, hogy én utána busuljak. Nincs az a férfi, a ki után én bá-natra adnám a fejemet. De most, hogy im már az okát tudom, miért hagyott a fakép-nél: most már nagyon meg tudom vetni.

FEJZI PASA. (KOLLMANN JÓZSEF.)

Szegény anyámat jobban sajnáltam, hogy szép reménye így füstbe ment. Midőn bejött ismét Pestre, elébe futottam s mondtam: „Mamám, itt hagyott a patikór!”

Nem értett meg mindjárt, de elmondtuk neki az egészet, — azt is, hogy Fáy ur csufolta olyan néven, — s anyám igen bús lett miatta.

Déry ismét megkért tőle, de ő ismét megtagadta s mindig csak azt hajtá:

— Ne vegye el az ur az én leányomat: ő nem fogja magát szeretni! Én ismerem az én gyermekem lelkületét: az ur igen profánus ember ő hozzá. Nem fogja szeretni!...

Igy teltek el a hónapok. Déry egész bizalommal volt, hogy én végre is hozzá megyek, s úgy tekintett, mint már azelőtt eljegyzett mátkáját.

Megismertette velem néhány jó barátit, a többi közt Kacsokovics Jánost, az ifju Simoncsicsot, az akkori főbíró öcscsét és Katona Józsefet, a híres „Bánk bán” szerzőjét. Mind igen derék, kedves fiuk voltak.

Egyszer a szinlaponzó a kezembe ad egy levélkét titkon. Kítől van?

Nem szabad megmondani! Estére adja ide a feleletet.

A levélhordó elment. Én félttem felbontani: még soha se kaptam titkos levelet. De mégis szerettem volna tudni, kítől jön s mit foglal magában? Befutok a hűségese főzónónkhöz:

AZ ÁZSIAI CSATATÉRRŐL: SZUKHUM-KÁLE.

— Jaj Lizi, mit csináljak? Egy levelet kaptam; nem merem —csa mamának megmutatni.

— Hát mit fél? — mondja Lizi — csak bontsa fel és olvassa el.

Felbontom, nézem az aláírást, K. J. betű van aláírva s ez áll a levélben:

keblembe zárva hordani véglegelhetemig. Ha meghallgat s hajlandó hozzám: — egy darabka rózsaszín szalagot; ha meg nem hallgat — egy darabka fekete szalagot zárjon a felelethez. E két szín fogja életem irányát kormányozni. Ha rózsaszín lesz a jel: fél év múlva visszatérek Pestre s

szem ily nevű ismerősre. — Katona Józsi volna? Oh az még inkább nem, mert az mindig oly zárkózott, mogorva, visszatartó. Aztán az hármát sem szólt még velem! Aztán... akár melyik is a kettő közül, nekem eszembe sincs egyiknek is jeleket küldözgetni.

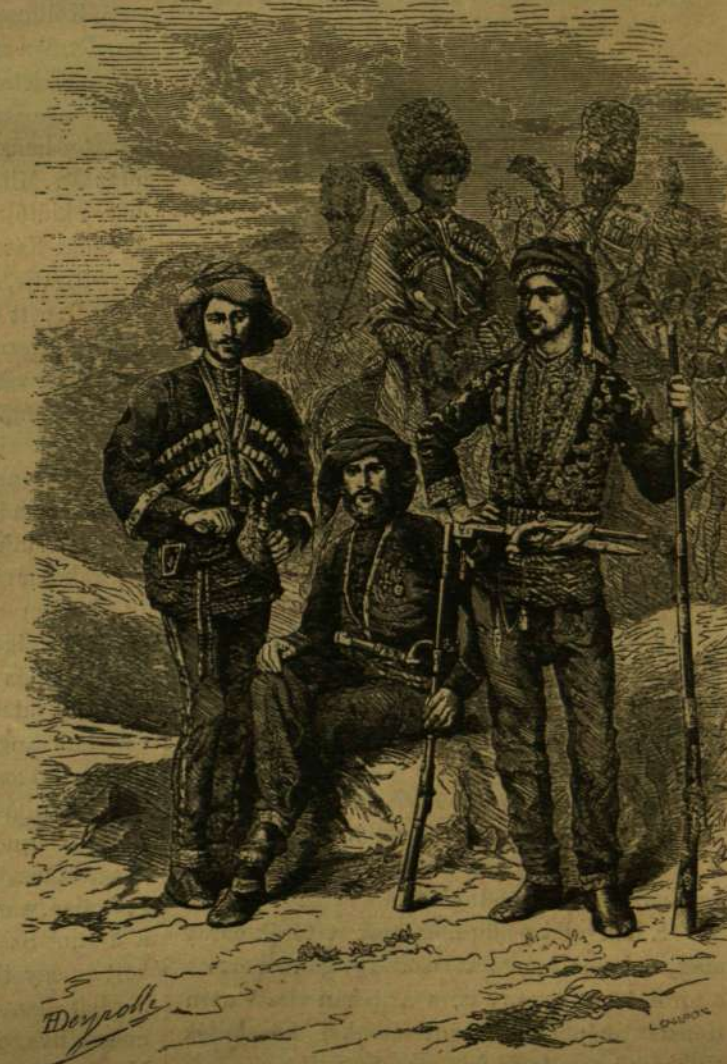

OSSZET. KABARDA. CSECSENCZ. LEZGHI. GEORGIAI. IMERITHIAI. MINGRELIAI. GURIELI.

A KAUKÁZUSBÓL.

KURD CSAPAT KIS-ÁZSIÁBÓL.

GEORGIAIAK OROSZ SZOLGÁLATBAN.

AZ ÁZSIAI CSATATÉRRŐL.

„Holnap jókor reggel haza kell utaznom.

„Én magát véghetetlen szeretettel szeretem s felkembem hordom képét, mi-olta legelőször szinpadon megláttam játszani.

„Ezen szende képet fogom titkon

akkor bővebben fogok nyilatkozni. Ha fekete lesz: akkor szívem örökre gyászolni fog. K. J.”

Én gondolkodtam, tünődtem: ki lehet ez az ismerősök közül? Bizonyosan Kacsokovics János. De hisz az soha legkevésbé sem közeledett felém. Hát ki? nem emlék-

— Hát már most mit csinál? — kérde Lizi.

— Semmit se csinállok, —csa mamának ne szóljunk semmit. A levelet elégetem s úgy teszek, mintha nem tudnék semmit. Ez lesz a legjobb.

(Folyt. követték.)

Feleségem, virágai közt.

Hadd nézlek így! maradj e helyben:

Testvér a testvérek között,
A mint a földnek tarka selyem
Alom-képeit öntözöd.

Mosolyg reájuk, visszaadják
A szerető tekintetet
S árasztva keblük mézillatját,
Már messziről köszöntenek.

Ne félj! ők soha nem felejtik,
Velök mi góháné jót vével,
De kis szívök mélyébe rejtik,
S megőrzi minden rügy, levél.

Az egy-nyom élet folyamában
A hány, azon töprenkedik:
Hogyan fizesse meg busásan
Gondoskodásod' mindenik.

S titkon, csodásan szöve-fonva
Harmatot, léget, napsugárt,
Egyszer csak im' a büvös pompa,
Mít hálájuk elődbe tárt.

Az egyik vidoran esilinet,
Selymélve simogat a más —
Ez kacint — oh! bübajos inger!
És mindnek ajkán pustogás...

Csak apóid őket, jó-magadban,
Ha száll, ha kél az est, a reg —
— Oh! a virág nem háladatlan,
Miként az önző emberek...

Szász Béla.

Fejzi pasa.

Szegény Akhmed Mukhtár! Alig volt ember, kinek az utóbbi napokban több méltatlanságot kellett volna elszenvetnie, mint neki. Elmondták mindennek, csak jó hadvezérnek és becsületes hazáinak nem. S midőn híre jött, hogy az orosz balszárny egy kardcsapás nélkül foglalta el Bajazidot, hogy Karsz várát Lorisz Melikoff ostromzár alá fogta, hogy Ardahan elesett, hogy az oroszok már Oltinán vannak, s három hadoszlopban nyomulnak előre Erzerum felé, hogy ott mérjék a végső csapat az ázsiai török haderő fejére: a törökök ügyét szívükön viselő hírlapok annyira kijöttek sodrúkból, hogy határt nem ismertek kifakadásukban Mukhtár pasa, a főparancsnok ellen, a kit mind e szenvedett veszteségeikért okoltak, elneveztek tehetetlennek, muszka zsoldban állónak, olyannak, a kit haditörvényszék elé kellene állítani, s egyszerűen főbe lövetni.

E hangulat pedig nem csak a török-barát magyar lapok hangulata volt. Így gondolkodott a török közvélemény is, s Ardahan esete után Konstantinápolyban tüntetésekkel követelték Mukhtár letételét és feleletre vonását.

Ő neki volt tudomása erről, de valódi török flegmával fogadta a híreket, s mint egy angol levelező jelenti, csak annyit mondott: „Hagyjanak nekem békét! tudom én, mit csinálnak.”

A következők megmutatta, hogy csakugyan tudta mit csinál. Gyenge haderejét könnyű szerrel emészté föl a tulnyomó orosz erő, ha mindjárt észbe száll vele; azon kelle tehát lennie, hogy a segítségére küldött csapatzállományokat folgye, s annyira fokozza erejét a

döntő csata előtt, hogy legalább veresége ne legyen bizonyos.

És ez sikerült Mukhtárnak. Zevini állásában tömöríté erejét, s míg egy segélyhad körülfogta Bajazidot és elfoglalta: az alatt ő Delibabánál három napi csatában visszaverte az orosz balszárnyat, a centrumot visszavonulásra készítő, s most azt jelentik az ázsiai hírek, hogy Karsz föl van mentve az ostrom alól, az orosz haderő több ponton hátrál, s Mukhtár pasa elég erőnek érzi magát, hogy támadólag lépjen föl.

Egy szóval az ázsiai harcmezőn határozott előnyben látszik lenni a török sereg. Tagadhatatlan, hogy e siker elérésében nagy érdem illeti meg a fővezér eszéles és óvatos magatartását. De a ki a sztratégiában némileg jártos, tudni fogja, hogy a tervszerű eljárás megállapítása s gyakorlati kivitelezése a tábornoki főnök érdeme. A orosz szervezésében ő az agyvelő, melyben a terv fogamzik és megérelődik, s az intézi a kéz és a láb mozdulatait csendben, külsőleg észrevétlenül.

Mukhtár pasa tábornoki főnöke Feizi pasa, s ha most a magyar lapok följegyzik a törökök ázsiai győzelmeit: kétszeres örömmel tehetik azt, — egyfelől, mert török győzelmek, másfelől, mert nagyrészt — magyar embernek, egy magyar szabadsághősnek köszönhetők.

Fejzi pasa ugyanis nem más, mint Kollmann József, 1848-9-ki honvédezés hazánk fia. Ősz férfi, de élemedett kora daczára is a török birodalom legjobb vezéreinek hírében áll, s katonai képzettsége olyan, hogy a hol ő van, a törökök bátran nélkülözhetik az angol tiszték elméleti ismeretét a hadászati terén.

Kollmann József a bécs-újlyeli katonai akadémián nyerte kiképzését, hol egyike volt a legjelesebb tanítványoknak. Tanulmányait elvégezve, Radecky osztrák tábornagyolvaszországi hadseregének táborkarában nyert alkalmazást. Mikor 1848-ban a magyar önvédelmi harc kiütött, Kollmann akkor százados volt a Ferencz-Károly ezredben s István nádornak segédtszije. A haza hívó szavára ő is a honvédségbe lépett őrnagyi ranggal, s egyike lett szabadságharcunk legvittebb bajnokainak, úgy hogy alig vett részt valamely csatában, hogy a hivatalos lap föl ne említette volna nevét, mint olyanát, a ki leginkább kitüntette magát. Így pl. Verseceznél, hol Blomberg ezredes megverte a szerb lázadókat, ő neki és Eszterházy őrnagynak köszönhető leginkább a siker. Az egyesült osztrák-horvát hadak ellen Pákozdnál vívott ütközetben annyira magára vonta rettenthetetlen bátorságával a figyelmet, hogy a magyar képviselőház 500 aranyat szavazott meg neki nemzeti jutalmul, a hadügyi kormányzat pedig ezredesi rangra léptette elő, s maga Kossuth is úgy nyilatkozott, hogy e győzelem első sorban Kollmann hősi erélyének köszönhető, mert midőn Móga tábornok 12,000-nyi fölkelő seregével nem akart ütközetet kockáztatni a 35,000-nyi ellenség ellen, s mind ő, mind harcsegédei letették a kardot Szemere Bertalan kezébe: Kollmann volt az egyetlen, ki nemcsak hogy le nem tévé kardját, hanem kimutató a pontokat, melyeket megszállva, sikeres csata vívható Jellacsics-csal. Mógát és társait annyira megszegényíté e föl-lépés, hogy visszavették kardjaikat, s Kollmann tervét elfogadván, csakugyan megverték a háromannyi ellenséget.

A szent-tamási sáncok, Rajacics szerb érsék fölkelő hadának veresége, Győr erődítményei mind oly emlékei Kollmann szereplésének szabadságharcunkban, melyekre most, hogy újra tere nyílt lehetőségének egy más harcmezőn, büszkén gondol vissza a magyarok.

A világi fegyverletétel után ő is, mint annyi más, Törökországba menekült, mely

védelmébe fogadta, s az osztrák rémuralom, mely őt is, mint szökevénynt halálra kereste, nem tehetett egyebet ellene, mint hogy gr. Andrássy Gyulával és más tizenhétel együtt in effigie fölakasztatta.

Törökországban, sok másokkal együtt, ő is katonai szolgálatot vállalt, s talentumával és szorgalmával Fejzi pasa név alatt osztálytábornokká (ferik) küzdte föl magát.

1854-ben, mikor a törököt újra megtámadta az orosz, Lake angol tábornok, kire Karsz várának erődítése bizva volt, Kollmann kérte kineveztetni a vár parancsnokává Husszein Avni pasa helyébe. (Ugyanaz, ki tavaly, mint hadügyminiszter a cserkesz Hasszán orgyilkos golyójának esett áldozatul.)

Kollmann nem lett ugyan főparancsnok Karsznak, de előkelő állást foglalt el e vár hősi védelmében Kmety György honvédtábornok (Izmail pasa) mellett, s Tüköry ezredessel és számos ott küzdő magyar honvédhazánkfiával jelentékeny tényezője volt ama rendkívüli ellenállásnak, melyet e vár kifejtett, s mely magára vonta Európa csodálatát. Midőn a kiéhezettett vár többé nem volt tartható, ő is abban a kis csapatban volt, mely egy éjjelen, Kmetyvel, keresztül vágta magát az ostromló orosz sereg derekán.

A Szerbia ellen közelebb viselt háboruban Fejzi pasa nem viselt szerepet, mert a török kormány szigorúan meg akarta őrizni a háboru belügyi színezetét, s még a hadseregben rég óta szolgáló, de idegen származású tiszteteket se kívánta alkalmazni a szerbek ellen, nehogy ürgyetszolgálatoson a muszkanak, hogy a török sereg is alkalmaz idegen elemeket, s ebből jogosság látszatával bíró alapot nyerjen Szerbiába küldeni az orosz önkényes csapatokat.

Most azonban nemzetközi lett a háboru, ez aggodalom többé fönn nem áll, s a török kormány azonnal sietett a jeles hadvezér tehetőségeinek megfelelő tért nyitni, kinevezvén őt az ázsiai hadsereg tábornoki főnökévé. Hogy nem volt oka megbánni e választást, mutatják a török fegyverek legújabb sikerei.

A Kaukázus népei.

A Kaukázus hegyvidékének összes néptörzsei együttesen leginkább a „Cserkesz” gyűjtő név alatt ismeretesek az olvasó közönség ama legnagyobb része előtt, mely a néprajz (etnographia) tudományával nem foglalkozik tizezesebben. Valamennyi cserkeszt szép, magas termetű, csodálatosan tüzes, sötét szemű és fekete hajú, s lovagias testtartású és járásu hatalmas férfúnak képzelünk, ki tétőtől talpig fel van fegyverkezve s a töltényeket elől a mellén viseli, nem hátul fenyésre mázolt töltény tartóban, mint az európai katona. Ugy képzeljük őt, mint becsületes, nyílt szívű, vendégszerető, hajthatatlan, erős jellemű és elhatározásu s szabadságsért rajongó rettenhetetlen hőst. De Vámbéry Armin tudós hazánk fia nem vélekedik rólok ily kedvezően. „Keleti életképek” című könyvében nagyon csendes, mondhatni alattomos embereknek írja le őket, a mint kaukázusi szattyánbőr csizmáikban szótlanul és alázatosan járnak föl s alá a török paloták előcsarnokában, tarka, de többnyire rongyos ruhákba öltözve, s maguk után egy-két kiehézet, didergő leánykát vonszolva, míg a háremajtókban órahosszakig alkudozva sikerül nekik valamelyik csalo rabslúzakereskedő haszonleső rut közvetítésével saját gyermekeiket rabnókkul eladni.

Ez utóbbi leírás épen úgy nem talál a Kaukázus minden törzsére, mint az előbbi tulajdonos kedvező vélemény. Annyi kétségbe vonható tény, hogy a Kaukázus erdőkoszoru-világ legérdekesebb népvezérléke lakik már évezredek óta, minthogy e hatalmas hegylánc képezi Európa és Ázsia közt azt a választást, melynél az ő-világ majd mindenféle néptörzse

összetalálkozott és összevegyült. E népfajokat tehát sem a legnemesebb törzsekről és családokról, sem pedig a kissé már elkorcsosodott kivándorlókról nem lehet helyesen megítélni. A mi pedig a „cserkesz” gyűjtőnevet illeti, erről alig lehet szó azon a vidéken, hol százmeg százfelé ágazó, s a legkülönbözőbb népelemből álló és különböző nyelven beszélő lakosságot találunk. A föld kerekéségén sehol sincs oly aránylag csekély területen annyi különböző származású, jellegű, szokású, életmódu, nyelvű, vallású és viseletű népfaj, törzs és család összezsufolva, mint a Kaukázusban, s főleg annak déli lejtőin. Ez mindenkor így volt, s régebben talán még inkább, mint ma. Ha tulzotnánk látszik is a régiek amaz állítása, hogy a kereskedés Dioszkuriusz (a mai Sukhum-Kále) vásárain 300 különböző népfajt hozott össze, annyi kétségtelen, hogy Strabo a Kaukázus keleti részében a Káspi-tenger partján ama kis tartományból, melyet hajdan Albániának neveztek és a jelenleg a lezghiek laknak, 26 különböző nyelvet tudott előszámlálni. Ibn-Haukál és Masszudi arab földrajzírók 72 különböző nyelvet említenek föl, melyeket Derbent körül beszéltek, mintha csak ott épült volna egykor a Babel tornya. Abulfeda az albániai kapunál emelkedő hegyet Gebel-Il-Alaszonnak, a nyelvek hegyének nevezi. Ama népek, melyeket mi a „lezghiek” közök elnevezése alatt ismerünk, s melyeknek szokásai és viseletai meglehetősen hasonlítanak egymáshoz, még ma is 30 különböző nyelvjárást beszélnek. Összesen körülbelül 70-re teszik ama nyelvek számát, melyeket a kaukázusi törzsek ma is beszélnek, s gyakran megeskik, hogy 4—5 falunak egy csoportban oly nyelve van, melyet a legközelebbi szomszédok sem értenek.

Ama fonalakból, melyek a kaukázusiak regéit és mondáit a hajdanok legnevezetesebb népeivel összefűzik, a merésznél merészebb föltevésük egész hálózatát szőtték a nyelvtudósok és ethnographusok. Annyit általánosságban is bátran ki lehet mondani, hogy a kaukázusi összes népek ugyanazon egy törzsnek, a karthliknak vagyis georgiaiának különböző ágai s az ottani összes nyelvek ugyanazon egy anyanyelvnek, t. i. a georgiainak leányai. A különbségek, melyek a karthli törzs különböző ágainál nyelvben, arculatban és szokásokban mutatkoznak, részint az elszigetelt völgyekben választott s többnyire teljesen elzárt különböző lakhelyek egy-egy s más természetű viszonyainak természetes következményei, részint pedig ama befolyásoknak tulajdonítandók, melyeknek a szomszéd harcziás államokkal való gyakori érintkezéseik következtében ki voltak téve.

Ez apró népek történetkönyvének lapjain csaknem szakadatlanul tartó véres küzdelmek vannak megörökítve, úgy hogy a tudományok és művészetek, az örmény irodalom virágzásának rövid tartamát kivéve, soha sem tudtak állandó tanyát ütni közöttük. Ez a főoka e gyönyörű emberfaj szégyenségsének és elvadásásának, bár a természet a legértékesebb adományok egész bőségszarázattal öntötte ki hazájára.

A jelen százal eleje vagyis az oroszok rendszeres hódításainak kezdete óta élénk figyelemmel kíséri a világ e szép harcziás törzs elkeseredett küzdelmét, ezeknek val e többnyire tragikus regényességét, ismeri nőinek méltán magasztalt rendkívüli szépségét s az érdeklődés irántok minden újabb muszka invázió alkalmával megújul. Ez okból a mostanában megindult harcziás is mélyebben vonják tekintetünket a Kaukázus hegyi tájainak belsejébe, s annak néhány néptörzsét részletesebben szándékozunk olvasóinkkal megismertetni.

A gruzok vagy georgiaiak. Georgia lakói, kik hajdan virágzó művelt államot alkottak, melyet szintén a muszka buktatott meg, a föld kerekéségének legszebb népei közé tartoznak. Czedrus-növésű erőteljes férfialakok s nemesen szabályos arcvonásu, nagy, tüzes szemű s a liloméhoz hasonló karsu nővő nök oly gyakoriak náluk, hogy a szépség legelső díját a cserkeszek, örmények, görögök és mingreliaiak mellett ők is a legteljesebb mértékben megérdemlik. A híreink rabnóváisárain a georgiai nőkért mindenkor legmagasabb árakat fizettek. Amde azt a szépséget, melynél a szív, lélek és kemény mintegy a szemekből és arczról sugárzik felénk, hiába keresnők Georgia férfianál és nőinél, ilyen szépséget csakis a valódi művelt-

ség lehelhet az ember arczára. Öltözeteik festőiek és igézők; járásuk, testtartásuk és minden mozdulatuk komoly és méltóságtelejes. A férfiak született harcziások, kitünő lovasok és katonák, de inkább alkalmasak guerilla-harczokra, mint rendes és fegyvelmetett katonaszkodásra. A persa lovasság színe-java mindig belőlük telt ki és a csaták sorsát rendezen ők döntötték el. Bátrak egészen a vakmerőségig, vendégszeretők, de hallgatagok, éles elméjűek, okosak, de tudatlanok és műveletlenek. Oroszország közülök szedi össze a kaukázusi harcziákat legalkalmasabb csapatokat. A georgiaiak földműveléssel és mesterséggel foglalkoznak; a kereskedést s az üzérkedést mindenféle fajtát büszkén lenézik és megvetik.

Az imeriek vagy imeritiek. Imerithia népe hasonlít a gruzokhoz; nagy, nyulánk természetűek, s arczuk talán még szebb s mozdulataik ügyesebbek. E tartományban még az u. n. parasztokról is azt hinné az ember, hogy mindnyájan előkelő származásúak. Sokat adnak a rendre és tisztaságra; ruházatuk, lovaik, fegyvereik és hadi felszerelésük mindig a legjobb állapotban vannak. Beszédök s egész modoruk élénk, tüzes, bátor, sőt merész, de hányzik náluk a kitarítás vagy a háborubán, mint egyelő vállalataikban is. Bökezők, s kinsre, vagyonra nem vágnak, mindig a pillanatnak élnek, a nélkül, hogy a jövővel törődjenek. Szeretik a dalt és zenét, ügyes szépírók s a legtöbben igen szépen tudnak énekelni. Ilyenek voltak ők hajdan s ilyenek ma is, bár az oroszokkal való érintkezések s az általános elszegényedés sok kedvezőtlen változást idézett elő náluk is.

A mingrelék. Mingrelia lakói, valamint a georgiaiak és imerithiek is, nagyjából keresztyén vallásuak s minthogy nőik nem járnak fátyolozottan, könnyű meggyőződni e kaukázusi fajok bámulatos szépségéről. A mingrelék földje az Ingur folyónál kezdődik, s attól dél felé terjed. Mingrelia lakóit a régi kolchisiak egyenes maradvékainak tartják, kiknek virágzó berkei egykor Jázonnak és társainak nyújtottak árnyékot. Fővárosuk (vagy inkább fő falujuk) Szugdidi, melyben Mingrelia főnemesei laknak, kik büszkén viselik az orosz tábornoki rojtokat, t. i. azok, a kik e „kitüntetésre” érdemesekké tették magukat. Közeli rokonságban állnak velök a gurik vagy Guriel tartomány lakói.

Az eddig elősorolt néptörzsek az abcházokkal együtt a Kaukázus déli lejtőin laknak. Itt, különösen pedig Abchaziában, legtovább tartották meg uralmukat a törökök, s ezért sikerült nekik oly könnyen a partra szállni az abcházok földén Szukhum-Kálénál a mostani háboru alatt. Szukhum-Kále a Kaukázus délnyugati lejtői fölött uralkodik a Zooca folyótól az Ingurig s elfoglalása ritka előnyözé válhatik a törökök ázsiai hadműködésére nézve, ha helyzetüket jól kizsákmányolják.

A Kaukázus északi lejtőin lakó törzsek körül az adighiek vagy tulajdonképeni cserkeszeket kivül különös figyelmet érdemelnek az osszetek, kabardok vagy kabardínok, csecsenek és lezghiek. A hegylánc közepe táján, a kabardok földjéül délre laknak az osszetek, kik négy altörzset képeznek. A tudósok ma sincsenek tisztában e nép eredetével. Némelyek az asszók vagy alánok utódainak tartják, s e szerint a finn-ugor törzsből származhatják őket, míg mások azt állítják, hogy délről vették oda és a hindu-persa népesaládnak képezik egyik elágazását. Sőt vannak, kik germán fajnak tekintik e népet, míg a legújabb utazók azt mondják, hogy egészen önálló külön népfajt képeznek. Öltözeteik a cserkeszekéhez hasonlít. Bár most is merész vadászok és katonák tudnak lenni ha kell, az utóbbi időkben a nép nagyobb része földművelésre adta magát és a kardot ekével cserélte föl.

Az osszetekhez közel, a Terek folyó felső vidékén laknak a kabardok, Nagy- és Kis-Kabarda lakói. Harczias szellem, vitézség, s szabadságvágy tekintetében ők sem állnak hátrább nyugoti szomszédjaiknál, a cserkeszeknél. Amde az oroszok őket igázták le először, s földüket a várak és megerősített állomások egész hálózatával vonták be, s így a harcziás szellemet könnyebben féken tarthatják bennök. De azért ma is örömet fognának fejeztet bármikor, csak kilátás kínálkozik elvezett szabadságuk és függetlenségük visszavívására. A kabardoktól keletre laknak a csecsenek, Samyl

választott népe. E törzsből származott a nagy próféta s még nagyobb hadvezér, kinek dicső emléke ma is élénken él a nép szívében. A törökök kikötésének hírére azonnal föl is lázadtak Csecsenia lakói s azóta sok nyugtalanságot és bajt okoztak északi sarkokaiknak. Ha sikerül az abcházokkal kezét fogniok, Dagbesztánt és Kabardát is könnyen magukkal ragadhatják s akkor vége lenne az orosz hadsereg szárazföldi összeköttetésének az anyaországgal. A lezghiek Daghesztánban laknak, s ők is a Kaukázus legharcziásabb törzsei közé tartoznak. Az oroszok ellen folytatott szabadságharcokban tevékeny részt vettek s szép termetű, szilárd akaratú s egészen a vakmerőségig bátor katonák valamennyien.

Ily elszánt és vitéz törzsek fölkelésére alapították a törökök kaukázusi hadműködésök sikerének reményét. A remény eddig nagyon csekély mértékben teljesült, de az Örményországban közelebről elért eredmények talán jó hatással lesznek a kaukázusi események kedvezőbb menetére is.

S. L.

SERVADAC HECTOR

KALANDOS VANDORLÁSA A NAPRENDISZEREN ÁT.

VERNE GYULÁTÓL.

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

Elhelyezkedés az új lakáson.

Egyszerre a szűk folyosó egy fordulatánál roppant világosság fénye csapott szemükbe; s a setét pineze-ür megvilágított teremné változott.

A háttérben, az üreg fenekén — vagy talán tulsó nyílásánál, mert a nagy fénytől nem lehetett kivenni — a láva árja zuhogott alá mélységbe.

Egy izzó Niagara!

— Segítő isten! kiálta fel Servadac, ennyit nem kértem tőled!

Az üreg, melyben voltak, tulajdonképen nagyobb számú földalatti folyosók összefutó helye volt, hasonlóké ahhoz, a melyen ők bejöttek. Jöhettek volna esetleg más uton is, ugyanide érkeztek volna.

Épen azért a vulkán működése által előidézett meleg minden irányban megoszlott, s a külső levegővel érintkezett. Ezért nem volt itt, oly közel a központi tűzfőző, mégis tűrhetően a melegség.

Teendőjükkel egyszerre tisztában voltak. Haladék nélkül, míg a tenger be nem vagy s a hajóközlekedés lehetetlenné nem válik, mindenesetűlde költözni: embert, állatot, élelmi szereket mindent átszállítani e boldog pontra, melynek egyszerre „Tűzföld” nevet adtak. Megillette.

Nagzdjokkal még aznap visszatértek elhagyott szigetekre s kunyhójukba, hol azonnal közölték sorsuk osztályosaival a Tűzföld felfedezését. Lehet képzelni, mennyire örült mindenki; de senki jobban, mint a kis Nina s a spanyolok, kiknek a hideg kezdett már tűrhetőtlenné válni, s mindenesetre sokkal nehezebben volt elviselhető, mint akár az oroszoknak, akár az edzett két francziának.

Az átköltözésre nagy előkészületeket kellett tenni; nem közönséges téli szállásról volt szó, hanem hosszú, talán véget nem érő, talán mindnyájok élettartamán túlterjedő telelésről. Megfagyástól ugyan már nem tarthattak, miután Timaseff gróf helyes észrevétele szerint, a vulkán egyetlen levén a Gallián, s így e csillag központi tűznek egyetlen szellentője, működése akár századokig is tarthatott, szünetelés nélkül.

A következő három nap alatt a Dobryna ugyanamnyi fordulót tejt a sziget és a Tűzföld közt. Megrakva mindannyiszor élelmi szerek-

kel s az átszállítandók tömegével. Nem csak a két lovat, hanem a hasznos házi állatokból is a legjavát, a teheneket, kecskéket, juhokat, sertéseket, mind átvitték, hogy a hegyüregben elhelyezték. A többi tömegestől leolták, — hideg égélj alatt a husnemű eltartásánál mi sem levén könnyebb. Az állatok számára takarmányt szintén bőven szállítottak. Az italon sem kellett aggódniok. A tenger jege szintoly sötlan mint az édes víz, s csak fel kelle azt melegíteniök, hogy iható vizet nyerjenek belőle. Nyáron pedig a Kunyhó-sziget pataki ismét bőven ellátják az itatok legégszesebbikével.

Míg egyfelől, a Ben-Zouf vezérlete alatt, a szigeten rakodtak: Servadac, a gróf és Procop hadnagy addig a hegyüreg lakályossá és kényelmessé tételén dolgoztak. Számos új folyosót találván, ugyanazon központi úrból sugárossan szétágazókat, azokat nagyon ügyesen rendezték be nagymérvű háztartások különböző czéljaira. Olyanok voltak ezek a minden irányban egyenesen menő kisebb-nagyobb üregek a hegy belsejében, mint sejtek a méh-kasban. El is neveztek a hegy belsejében való lakásukat, egyszersmind a kis Nina tisztelőre is: „Nina-kaptár“-nak.

Behelyezkedve első gondjuk volt a vulkán láva-tüzét a mindennapi élet szükségére czélzerűen alkalmazni. E végből kis mellékfolyásokat készítettek a sziklába bevágott csatornák és törések által s így új kis láva-folyamagokat teremtettek, oly irányokba és helyekre, hol annak melege felhasználhatták. Így a *Dobryna* takeréktüzhelyét, melyet a kaptár egyik melléküregebe jól elhelyeztek, a láva czél-szerű alkalmazásával a legpompásabban fűtötték.

A központi főreget, fekvésénél fogva közös teremnek szánták, s a kunyhó és a *Dobryna* butorzatának főbb darabjait ide költztették. A gölette vitorlást is ide hozták s különböző czélokra, mint sátor, ernyőt, spanyolfalat stb. jól felhasználták. A hajón volt száraz és tengeri térképek is a terem falai ékítésére használtattak föl; a hajó könyvtára is itt állítottatott fel. Asztalokkal, székekkel, lámpákkal stb. is eléggé el voltak látva.

Különben az üreg háttérében lezuhanó lávafolyam nem csak melegítő, hanem világító szerepét is tökéletesen betöltötte. Az oldalhelyiségekbe azonban a világosság nem mindenív hatott be, s ha alkalmatlan volt, ki is lehetett zárnai, ajtóik és függönyök alkalmazásával. Servadac kapitánynak, Timaseff grófnak, Procop hadnagynak, a kis Ninának, sőt Ben-Zoufnak is, külön szobáik voltak berendezve. Az orosz matrözök és a spanyolok, a középüreghez vezető nagy folyosókban voltak elhelyezve, melyeket szintén eléggé fűtött a láva melege. Így elhelyezve, különösen pedig hideg ellen véde, élelemmel is ellátva, nyugodtan várhatta a tűzföldi lakosság a történéseket.

De míg ezek ily nagy tevékenységet fejtettek ki az átköltözésben és berendezkedésben, — melyből még a rendesen oly tunya spanyolok sem vonták ki magokat, — mi történt az alatt Hakabut Izsák mesterrel és árucikkkel megrakott hajójával, a *Hanzával*?

Hakabut Izsák tökéletesen hitetlen volt mind az iránt, a mit Servadac neki a Galliáról s azon levő állapotokról és saját helyzetükről mondott. Ő csak hajóján maradt, őrizve árucikkeit mint kincsét a fősvény, s hallani sem akarta arról, hogy valamit, másképp mint készpénz fizetés mellett, abból átadjon. Servadac kapitány meg is tiltotta összes alattvalóinak,

hogy tőle akár pénzért, akár ingyen valamit, avagy csak a legcsekélyebb értéket is, elvegyenek. Hagyják tökéletesen magára, mintha nem is léteznék. Majd meggyőződik ő is, a következmények által, s végre is ő lesz, a ki megadja magát.

A zsidó figyelemmel kísérte a téli szállás keresése körül mozgalmakat, s utóbb a Tűzföld feltalálása után az oda átköltözést. Először, szokása szerint, ezt sem akarta hinni; de mikor látta, hogy a *Dobryna*, megrakodva mindannyiszor, dél felé viszi az élelmi szereket, házi állatokat, butorokat, s minden használható a szigetről — végre is meg kellett győződnie, hogy az egész telep csakugyan elhagyja a szigetet. Hát aztán belőle mi lesz, egyedül maradván hajójával a Séliff-torkolati kikötőben? Csakugyan igaz volna, a mit ezek beszélnek, hogy nem a Földközi-tengeren, nem az algiri parton, nem is a földön vannak már? Dörgölőzni kezdett Ben-Zoufhoz, hogy vele beszéde érdehesen. De az, ura parancsához híven, még a szippantás burnótot sem fogadta el tőle, s

BEN-ZOUF IS ELJÁRTA A ZUÁV-TÁNCZOT.

SERVADAC HECTOR VÁNDORLÁSA.

miel elöljáróba megkínálta, hanem egy jó katonás háromkodással elfordult tőle, s a faképnél hagyta. Így kénytelen volt reafanyalodni, s egyenesen Servadac-hoz menni felvilágosításért s tanácsért.

— De hát már mondja meg, kapitány uram, francia katonaparolájára, hogy hát mind igaz, a mit mondtott a multkor.
— Mind hát! S az is igaz, hogy a tél a nyakunkon, önnek is sietnie kell a Nina-kaptárba, ha kedves az élete.

— Oh Jehova és Mahomet segítsenek! fohászodok, igazi renegát léte, a zsidó.

— Adjak-e rendelkezésére három vagy négy embert, hogy a *Hanzát* a Tűzföldre vihesse, a *Dobryna* által elfoglalt kikötőbe?

— Algirba szeretnék menni.

— De mikor mondom, hogy Algir nem létezik.

— Izrael istene! lehetséges-e ez?

— Utóljára kérdem: akar-e velünk tartani s hajójával a Tűzföldre, maga a Nina-kaptárba jöni telelőre?

— Irgalom! Végem van!

— Nem akar? Önnek semmi közünk. De a *Hanzát* az ön bolondsága miatt elveszni nem hagyom, s akaratára ellen is biztos kikötőbe fogom vitetni.

— De én nem engedem.

— Kérdem is én öntől! Menjen az ördögbe!

Hakabut Izsák égre emelt karokkal bizonyította e „kereszttyének“ gonoszságát, jajveszkelve tért vissza hajójára. De hiába szegült ellene, szóval, sőt kézzel-lábbal, miután a *Dobryna* át volt szállítva, néhány matröz a *Hanza* horgonyát is felszedte, vitorláját kibontotta, kormányát s evezőit mozgásba tette — s átszállott vele a tűzföldi kikötőbe, hol — még ha a tenger fagyása bekövetkezik s netalán széttörné a gyöngye alkatu hajó bordáit, legalább a rajta levő becses szállítmány meg lesz menthető. Maga Hakabut, minden jajveszkelése daczára, — mikor hajóját biztonságban látta a tűzföldi kikötőben, megnyugodott sorsában, s még azon csudálkozott, hogy ezek az emberek őt „ingyen“ szállították ide, s fizetést sem kértek szolgálataukért.

Most már a Kunyhó-sziget egészen el volt hagyva. Csak a vadon élő állatok s a tengeri madarak lakták meg. Ember egy sem maradt rajta. Márczus 20-kán az átköltözés teljesen be volt fejezve, s Servadac és társai ünnepélyesen birtokukba vették új lakásukat. Csak Hakabut Izsák nem vett részt a közörműben, a jó meleg s berendezett helyiségek élvezetében, hanem hajóján kuczorgott. Mondani sem kell, hogy társaságát bizony senki sem nélkülözte.

Bő vacsora után, melyet lávafolyam-tűznél sütöttek s főztek, a *Dobryna* még megmaradt jó borokkal öblítettek le, míg táncba kerekedett a társaság. A spanyolok szenvedélylyel járták a fandangót, sőt Ben-Zouf is eljárat a zuáv-tánczot a többiek nagy mulatságára.

Kilencz óraker vége lett a mulatságnak; a különben is jól fűtött helyiségben a táncz nagyon is felhevítvén a társaságot, ki kívánczok a szabad levegőre. Megindult az egész társaság, a tengerpartra kivezető fő-folyosón. Ben-Zouf elől ment az urak előtt, a kik beszélgetve, lassu lépésben, s így kissé elmaradva követték, midőn egyszerre hangos kiáltások hallatszottak kívülül, még pedig örömkialítások, bravo-k és hurrah-k. Servadac s két társa, a gróf és Procop hadnagy is, meggyorsíták lépteiket s a sziklaüreg nyilasához érve, embereiket az ég felé fordított arczokkal csoportozva találták, míg Ben-Zouf, a legnagyobb lelkesedéssel hurrazva, mutatott az ég felé.

— Mi az? — kérdé Servadac.

— Hát uram, a hold!

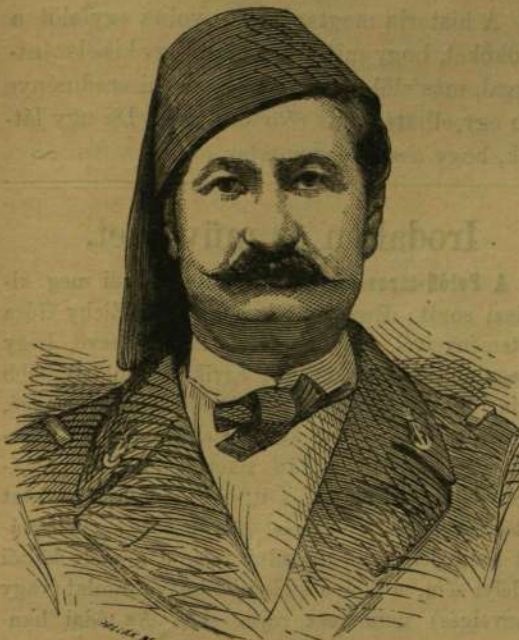
S valóban, a hold fényes tányéra — melyet a Gallián még soha sem láttak — kezdett kibontakozni az éj ködeiből!

(Folyt. követt.)

Egyveleg.

Delejes növény. Csodaszzerű növényt fedeztek föl a „New-York Herald“ híre szerint Nicaraguában. Neve: „Phytologia electrica“, mivel erős villámdelejes hatással bír. Ha a kéz megérinti e növényt, elbénul, sőt delejes hatását már nyolcz lábnyi távolságban meg lehet érezni. A delejtü természetesen teljes mérvben alá van vetve hatásának, melyet egész napon át megtart. Sajátszerű, hogy a hatást éjjel alig lehet észrevenni, míg a tetőfokot déltűn 2 óraker éri el. A rovarok és a madarak egyaránt kerülnek e növényre.

Szukhum-Kále.

HASSZÁN PASA.

A kaukázusi törzsek fölkelése és a Fekete-tenger kaukázusi partjain pár fontos erőd elfoglalása által oly nevezetes hadműködési alapot nyertek a törökök Oroszország ellen, melyről — kellően fölhasználva — bönhatják a megnehezíthetik az Örményországba nyomult ázsiai orosz hadsereg működését. A terv, állítólag szabadságharcunk egy kiváló s most Törökországban tartózkodó tábornokának terve, minden tekintetben ügyesen volt kigondolva, mert a Kaukázus törzseinek föllázításával és fölfegyverzésével Kutaisz, Tiflisz és Eriván, valamint a kaukázusi főbb utvonalak is fenyegetve vannak, melyek élelmi és hadiszer, utócsapatok, erősítések szállítására használtak s az előnyomuló orosz seregnek egyetlen visszavonulási vonalát képezik e helyen. Rájuk nézve tehát nagy veszedelem lehet, ha ez a hátukban feltámadt ellenség kezére jut. A kezdet, Szukhum-Kálé gyors bevétele, mindenesetre jogosult várakozást ébresztett a törökökkel rokonszenvező európai nemzeteknél a dolgoknak későbbi kedvező fejlődése iránt.

Szukhum-Kále már az ókorban is nevezetes pont vala, minthogy helyen, a régi Kolchisban, Dioskuriás nevű virágzó görög gyarmat feküdt, melynek nagy terjedelmű romjai ma is láthatók. A mostani várost, melyet az oroszok Novosizskajának kereszteltek, a törökök alapították 1578-ban, akkor, mikor a török szultán, mint Guria (Georgia), Mingrelia, Abkházia és Imeritia védura, két jelentékeny pontot követelt magának a Fekete-tenger kaukázusi partján, hogy azokat elfoglalhassa és megerősíthesse; az egyik pontot Abkháziában választotta ki, s ez volt Szukhum-Kále; a másik hely Poti volt, Guria és Mingrelia határszélén, a Rion folyócska torkolatánál.

Szukhum-Kálénak csekély számu, legfeljebb 8—10,000-re menő lakossága főleg örményekből és görögökből áll; az előbbieket leginkább kereskedők s boltosok; az utóbbiak tengerészek és halászok. A hivatalnoki osztály természetesen orosz nemzetiségű volt, de ma már a törökök és benzulóké az urak e városban. Abkházokat, t. i. a város és vidék jogszertű birtokosait — csak vásárok alkalmával lehetett látni Szukhum-Kálében, mikor barmot, bőrkötet és tüzi vagy épületfát hoztak be, hogy azokat dohánnyért, lőporért, gyapju- és egyéb szövetekért kicseréljék.

Szukhum-Kále, meglehetősen jó és biztos kikötőjével, ritka szépségű hely, melyet szinkoralakulag dombok vesznek körül, még a távolabbi háttérben a Kaukázus hólepte csucsi emelkednek. Közél fekvődvén a török határhoz, mint katonai állomás és hadiszerati pont is nagyon jelentékeny és fontos hely s nagy terjedelmű katonai laktanyák, raktárak és fegyvertárak voltak benne; a kikötőben mindig ott állomásozott egy orosz hadi gőzös. Ez volt a mélyebb járatu orosz gőzöcsök végállomása, mert Potinak kikötőjében a víz nem nagy mélységű lévén, ott nagyobb hajó nem köthetett ki. Ez okból Szukhum-Kále, Poti és Batum közt a

közlekedést csak oly hajók közvetíthetik, melyek a vízbe nem merülnek le mélyen. Minthogy a Fekete-tengerben apály és dagály nincsen, a hajók egészen a partokig hatolhatnak, s így a parti erődöket az ellenség könnyű szerrel megtámadhatja.

Szukhum városa szétszórta fekvő házival jó nagy területet foglal el; épületei többnyire fából vannak és majd mindegyik erkélylyel van ellátva. Kivül a városon, a fával benőtt halmokon, pár köből épült nyaraló is látható. A növényzet buján tenyészik a város körül, s fűveskertje valóságos paradicsom, mely tele van viruló narancs-, citrom- és puszpángfákkal, melyek mind szabadon tenyésznek. 1817 óta Szukhum-Kále bazárját az abkházok igen szorgalmasan látogatták, mert onnan szereztek be a fegyverek gyártásához szükséges nyers vasat. A város közvetlen környéke mély völgyet képez, mely északra a Kaukázus bércei zárnak be. A hegyeket mindenütt cserfák és vad gyümölcsfák borítják. A tengerpart hosszában egészségtelen kigőzölgesű moocsárok húzódnak végig. A hőség nyáron 38 fokra is fölhág, míg a hideg ritkán magasabb nyolcz foknál fagyponat alatt.

A vár maga erős bástyákkal ellátott négyszögletű erődből áll, melyet nagy terjedelmű katonai laktanya és egy „Uj ágyutelepnak“ nevezett védmű egészít ki, mely az erőddel együtt a kikötőbe hatolni akaró ellenséges hajót keresztűz alá foghatja. Vesztegitézet is van a városban.

A várost 1854-ben ápril 19-kén 3—4000 emberből álló őrsége 30 beszegzett ágyu hátrahagyása mellett oda hagyta. Mikor 1855-ben Karszot az orosz csapatok körülzárolták és nagyon veszélyeztetették, Omer pasa Szukhum-Kálénál kötött ki 30,000-nyi seregével, hogy Karsznak segítségére siessen. Ingurnál meg is verte az oroszokat, de Karsz fölzáradítására későn érkezett.

Mikor közelebbről Szukhum-Kálét a törökök bevették, az oroszok e veszteségeket úgy adták elő, hogy miután a törökök a várost halomra bombázták és leégették, az őrség egész rendben vonult ki belőle. Más tudósítások szerint azonban úgy történt a dolog, hogy Szukhum-Kále városra, miután az erőd és a város leromboltatott, Maramba és Szebelinszkoje nevé erődökbe húzódtott vissza, melyek az északkelet felé emelkedő magaslatokon fekszenek, s bár ott a kubáni ezredtől segítséget kaptak, onnan is pusztulniok kellett a törökök és abkházok egyesült rohama elől.

Szukhum-Kále bevételénél nagy szerepe volt a benzulitól abkházoknak. Ezek a nagy cserkesz törzsek képezik egyik mellékágát, s körülbelül 60—70,000-en lehetnek. Hajdan tengeri rablók valának a Fekete-tengeren. Végre ugyan meg kellett hajolniok először a török, később a tulnyomó muszka erő előtt, de a szabadság és függetlenség szeretete soha sem halt ki belőlök, s csak kedvező alkalomra vártak, hogy a fölöttök uralkodó hatalom ellen föllázadjanak. Meg is tették ezt már 1771-ben, mikor még a szultánok felsőisége alatt állottak, de azután, mikor az orosz czár hajította őket rabigába, fölismervén az orosz és török bánásmód közt létező óriási különbséget, a legszívesebben csatlakoztak 1855-ben Omer pasa török csapataihoz, s még 1866-ban is elég merészek voltak Szukhum-Kále várát teljes három évig körülkerítve tartani. A törököket most is tárt karokkal fogadták, s a Kaukázus törzsek közt ők voltak az első, kik ez alkalommal kardot ragadva elnyomóik ellen, kezét nyújtottak a hajón érkező török csapatoknak és most hazájuk felszabadítására visszasiető cserkesz testvéreiknek.

A Szukhum-Kálénál partra szállt török hajóhadat, melynek oda érkezését mindjárt eleinte oly fényes siker koronázta, Hasszán pasa vezérelte. Hasszán a török hajóhad egyik legkitünőbb tengerésztszije, a mit természetesen is fogunk találni, ha tekintetbe vesszük, hogy ő 1854-ig az angol hadi tengerészetszél szolgált. Az említett évben visszatért hazájába, de már 1862-ben ismét Angolországba utazott mint egy 50 ágyus török hadi gőzös parancsnoka. Egy angol tengerésztszisz, a ki Hasszánal együtt szolgált, azt mondja róla, hogy igen kitünő tiszt volt s társai nagyon szerették. Hasszán pasa most körülbelül ötven éves lehet. Itt közölt arczképe athénei fénykép után készült.

A kurdok.

Lapunk mai számában három közlemény foglalkozik az ázsiai csatátrékkal, sorban megismertetvén egy az ott szereplő kaukázusi törzseket, mint a törökök kaukázusi hadműködésének alapját, az oroszoktól elfoglalt Szukhum-Kálét s az ázsiai török hadsereg táborokai főnökét, a magyar származású Fejzi pasát. E közlemények kiegészítéséül néhány sorban meg kell emlékeznünk a *kurdokról* is, mert e harcziás nomád nép minden ázsiai orosz-török háborúban jelentékeny szerepre van hivatva, s nem csekély szolgálattal tehet annak a hadakozó félnek, a melyhez csatlakozni jónak látja.

A kurdok Nyugat-Ázsiának jó nagy része fölött vannak elterjedve. Ritter legalább is 2000 négyszögmérőföldre becsüli az általuk lakott földterületet. Öltözöket épen oly különféle és változatos, mint arczulatuk, minthogy az ethnographusok általános hiedelme szerint az egész kurd faj nem egyéb, mint több egyforma természetű, szokású és hajlamu nomád törzs keveréke. A magas, sárga szörkucsmat csak némely vidékeken viselik, bár ez a kurdoknál a legszokottabb főveg; Török- és Orosz-Örményországban legtöbbször, s kivált a főnökök, turbánt hordanak. Az élénk, kiáltó színeket férfiak és nők egyaránt kedvelik. Fegyverzetök szintén sokféle. Lőfegyvereik nagyon gyalok s többnyire régi rendszerű kovás puskákból és pisztolyokból állanak; ebből is alig jut tíz emberre egy. Ellenben a kurd lovasok Török-Örményországban és a Perzsiához tartozó Kurdisztánban hosszú bambusz-lándzsákat hordanak, melynek felső vége többnyire gyapjuból vagy fekete lőszörből készített bojtval van diszítve. Sokan görbe kardokat s hosszú széles, és kétélű török (kandzsár vagy handzsár) viselnek. A főnököknek azonkívül pisztolyaik is vannak. A löpor derman-nak nevezik, a mi „hathatós orvosszert“ jelent.

A kurd lovasság a világ legkitünőbb lovas katonái közé tartozik, s ezért játszanak ők oly előkelő szerepet a nyugot-ázsiai háborúkban. Lovaik a szó teljes értelmében kifogástalanok s akkorák, de jóval erősebbek és kitartóbbak, mint az arab lovak, melyek ugyan szebbek és büszkébb testtartásúak, de más tekintetben alig különbek amazoknál. Fejüket magasra emelve hordják, szügyök széles és általán véve az egész állat jó magas termetű és csontos. E lö kitünő szolgálattal tesz gazdájának, mikor háboruba vagy rabolni megy, mert a meddig él s nincs megsebesítve, soha sem hagyja cserben.

A kurdok nagyobbára mohamedán vallásúak, vitézek, bátrak egészen a vakmerőségig, s a nőket nagyobb tisztelgetben tartják, mint a többi keletiek. Ugy a férfiak, mint a nők szép, széles termetűek, szabályos, megnyerő arczvonalokkal s szenvedélyes, tüzes szemekkel.

A kurdok rajzával szemben látható képcsoport *georgiai harczosokat* tüntet föl, kikről itt nem szükség szólnunk, minthogy a georgiaiakkal és a Kaukázus többi törzseivel egy másik közleményünk ugys bővebben foglalkozik.

Tempora mutantur.

— Eredeti levél az aldunai harcztrérról. —

Tempora mutantur! Igaz-e ez, vagy nem, a politikai elvekre vonatkozólag? Mert ha az ember a tükörbe néz, szomoruan győződik meg föléle, hogy bizony halad az idő, ha a tudományos felfedezések, találmányok óriás halmazára pillant, ha észébe jut, hogy a ma 50 éves ember még kovás puskával tanult löni, vitriolba mártogatott gufával gyújtott fagygyugyertát, nyolcz napig utazott az alföldről Pestig, a ki pedig pláne Bécsben is járt, hogy a ma 50 éves ember volt, s mellé gondolja, hogy ma ugyanannyi idő alatt megjárja Párisot és Londont, hogy ma egy 5—6000 frt jövedelmű polgár sokkal több kényelmet élvez, mint félszázad előtt egy milliomas, hogy ma már gőzhajó, vasut, fényképezést, távirat, gyorsajtó, varrógép s ezer meg ezer meszeszerű találmány segít az

életet kényelmessé tenni, s mellé Uchatius, Krupp, Chassepot, Werndl, Martigny, Peabody magi a pokoli torpedók ismét kényelmesen kioltani: ekkor úgy emlékszem, mintha nem 50, de 500 esztendő volt volna végig.

És mégis vajjon változott-e a világ szelene? — Előttöm fekszik a minden oroszok, — maholnap tán minden szlávok és köziből szorult népek urának kiáltványára a bulgárokhoz, kiket a sz. 6-hitű vallás és Isten nevében ígér felszabadítani, s a mindenható Istenhez fohászódik, hogy áldja meg e szent ügyben kivont fegyverét és jutassa győzelemre a keresztyén-ség ellenségei elleni küzdelmekben! Ezt írják jun. 14-én ő szerint 1877-ben! És felnyitom a történelem lapjait s olvasom Miklós csárnak 1853 június 14-ki, tehát éppen ezeltől 24 évvel kelt kiáltványát, mely így szól: „... Kény-szerítve valánk az ottomán kormánytól a szent orthodox vallás jogai érdekében biztosított követelmény... Russzia ki van hiva a harcra, s nem maradt más hátra, mint Isten kegyelmét hívni fegyvereink megsegítésére, hogy tanítsuk meg az ottomán kormányt a szerződéses tiszteletben tartására, és vegyünk elégtételt ama sértésekért, a melyekkel az oroszoktól és keleti keresztényektől vallott sz. orthodox vallás védelmére tett kívánatainkra felelt. Kérjük a mindenható Istent, áldja meg ez igaz ügyben fölemelt fegyvereinket stb.“

Míg a tudományok terén ma már billió mértföldekre eső csillagokat is vegyelemezre bontjuk, s 24 év alatt minden év több felfedezést és haladást tett, mint ezeltől egy-egy század: addig a politika terén nem változott semmi. Töröljék le ama 24 év előtti kiáltványokról a Miklós nevet, írjanak helyette Alexandert és még csak újra sem kell nyomtatni azokat.

Hanem a mi erre következett, ez mégis megtant bennünket, hogy igaz van a költőnek, ki a *tempora mutatur* írta, mert — az oroszoknak Moldva- és Oláhországba nyomulásával egyidejűleg átkelt Omer pasa is és megszállta Kalafátot, s a helyet, hogy onnan Vidint lődönték volna össze, ő verte meg az oroszokat Cetaténál, s több ízben Kalafat alatt, sőt előcsapatai majd egész Krajováig portyáztattak. Mikor pedig 1854 tavaszán, márczius 24-én, átkelt Goresakoff az Al-Dunán, s megszállta a Dobrudzsát, akkor következtek ismét dolgok, melyek nagyon is emlékeztetnek rá, hogy változik az idő.

Csak jusson eszünkbe Szilisztria és Gyurgyevó!

Szilisztria különben egy nyomorult vár, s aligvédelmezte 7—8000 ember, s az ellen, miután Goresakoff nem haladhatott elő, maga Paskievics vezetett legalább is 50—60,000 embert, mert e várat választotta működése kulcsául, s azért az ostromot oly makacs elkeseredéssel folytatta, hogy az angol Kinglake szavai szerint, saját katonái élete kimélete éppen nem jött nála számításba.

Van a várat uraló magaslatokon egy nyomorult vára, az *Arab-tábla*, melyet jóformán be sem végezhettek, mire az ostromlók megjelentek; sőtényből és vesszőkosarakból épített redout az egész, ezt határozta el Paskievics herceg minden áron hatalmába keríteni. A küzdelem szakadatlanul folyt a domboldalon, az ostromárkok a váracsárkokig jutottak, aláasott aknák nem egyszer több ölnyi darabon légbe röpték a török védőfalakat, roham rohamot ért, be kell venni e váraesot minden áron — így szólott a parancs! De midőn a fölrobbanó aknák kaput nyitottak: hátul pillanat alatt új kósárfal emelkedett; midőn éjjel, vagy nappal beláthatlan tömegek rohantak rájuk: ott állt előttök a

törökök elkeseredett csapata, szuronyral, handzsárral, foggal marczangolták egymást a hepehupává lett halmokon, de mindig iszonyu vérdőzöttal verettek vissza. Maga a parancsnok Musza pasa elesett, de megbesült az ostromló tábornok Schilder és maga Paskievics is. Bámulni kell — mond az angol író — a törökök halálmegvető hidegveret, e küzdelmekben öt perc alatt három esett el öt emberből egy sáncz kijávitásánál, a más kettő oly nyugodtan folytató az ásást, mintha krumplit kapálna ott-hon; volt, ki megásta magának előre sírját, és szinte keresni látszák a halált, csak azt ohajtva, hogy drágán adja el életét.

Igy tartott ez május elejétől június 22-ig. Ezen éjjel oly iszonyu volt a küzdelem, hogy az ágyubömbölést hallani lehetett a Várna melletti angol és franczia táborba, és bár sem ezek, sem a Sumlánál levő Omer pasa segítséget nem küldtek, végre is átlátta Paskievics, hogy nem boldogul a török elkeseredettség ellen, s abba hagyta az ostromot.

Most a Szilisztriánál feleslegessé vált sereget, 60—70 ezer embert, Gyurgyevó felé vezette Goresakoff. E várost már az előtt Soimonoff tábornok tartotta megszállva 12 zászlóalj gyalog vagy 6 század lovas és néhány üteg ágyuval, míg Ruscsukon Hasszan pasa parancsnokolt. Julius 7-én az történt, a mi egykor Hunyadival Belgrád alatt; ugyanis e napon átkelt kémszemlére vagy 300 török csolnokon, és mivel ezek eleintén nem találtak a parton ellenséget, nyomban követte őket Ferik Bekir pasa egy zászlóalj szintén csolnokon; de még partra sem szállhattak jól, midőn a szloboziai magasabb parttól golyó és kartács-tüzzel fogadtattak. Helyzetük felette veszélyes volt, szemben velük és balra tőlük a szloboziai sánczok, jobbra a gyurgyevói erő, s ők egy teljesen uralt alacsony fedetlen homok-zátonyon ágyuk és sánczokosarak nékül. Fele a csapatnak Cannon angol török tábornok vezetés alatt csatlánczot formálva állotta a tüzet, sőt utóljára előnyomult egész a sánczokig, s azt rohammal próbálta is bevenni, de visszaverett. Egy más csapat megpróbálta feljebb tulszárnyalni az orosz erődöket, de szintén nagy veszteséggel kénytelen volt újra előbbi helyére hátrálni, s egyáltalában végpusztulás fenyegette őket. De ez alatt látva ezek veszedelmét, több-több csolnak jött át Ruscsukból. Végre jött Ali pasa, hozván egyuttal homok zsákokat és kapákat, s néhány könnyű ágyut is, feljebb meg más két zászlóalj kelt át a Dunán és így 3—4 óra alatt általános ütközet fejlett ki az egész vonalon Gyurgyevótól Szloboziaig, körülbelül 5000 török és mintegy 12000 orosz között.

Most jobbról balról erős tömegek támadták meg a nyomorult helyen álló törököket, ember-szám, ágyu-szám és előnyös helyzet, minden az oroszok részén volt, és e fölény mellett egymásután négy elkeseredett szuronyrohamot intéztek a törökök ellen, de e nép Ali pasától, s Cannon-tól vezetve mindannyiszor gyilkos puskatüzzel fogadta őket, s szuronyt szuronyral vert vissza. Naplementkor az oroszok meg voltak verve mindenütt, a törökök pedig egész éjjel dolgoztak, sánczolták magukat ama szloboziai magaslatokon, melyeket ezen új hadjáratban feleslegeseknek tartottak megszállni, ámbar régi sánczaik máig használható állapotban vannak, és most őket lövik össze belőle!

Harmadnap megjelent Goresakoff 60,000 emberrel, és az alatt feljött a Dunán néhány angol ágyunaszád, a törökök pedig Ruscsukról áthidalták a Dunát, s a Szilisztriánál, Oltenitzánál már kudarcokat vallott tulnyomó orosz sereg meg sem merte támadni Szlobozia, hanem különösen Ausztria határozott föllépése

által is nyomtatva, megkezdé a hátrálást, mely aztán az oly büszkén elfoglalt Moldva-Valachia-ból való kitakarodással végződött.

A historia megtanithatta volna egyfelől a törököket, hogy mit lehet tenni egy kis elszánt-sággal, másfelől Ausztriát, hogy mi eredménye van egy elhatározott véto szavának. De ugy lát-szik, hogy *tempora mutatur*.

Irodalom és művészet.

A Petőfi-társaság, két lírikussal kezdi meg kiadásai sorát: Endrődi Sándor és gróf Zichy Géza költeményeivel. Endrődi úr el van ismervé, hogy a legújabb költő-nemzedék egyik legtehetségesebb tagja. Borongása még nem tisztult meg eléggé, eszméi a bel- és kül-forma nehézségeivel küzdenek még, s nem ritkán sikertelenül; de tehetsége világosan kitünik, s itt-ott diadalmasan utat is tör magának. A képzelet elevenségét s gazdságát nem lehet megtagadni tőle, s a mély költői kedélyt sem, a hol a világtájdalmas áramlat (vagy szenvedés) nem vesz rajta erőt. Az ódai hangot nem bírja még szabad és erőteljes szárnyalással, s az elégiára sem elég tisztult még kedélye, sem elég nyugalma, s önuralma nincs, holott természetében leginkább annak alaphangja fekszik. A dal-formát néha egészen eltalálja, és pedig a heinei dalát, melyben merengés, fájdalom s keserűség vegyülnek. Az elemek szilaj harcra iránt élénk érzéke van, s olykor plastikája is megfelelő, pl. a „Vasuton“ című rhapsodiában; valamint a természet csodás bübája iránt is fogékony képzelődése, mint a „Csillagos éj“ben. Mint fiatal költő nem kerülhet a reminiscenciákra, pl. „A révész-legény“ csinosrománca Heine-ra, a „Kímélt idő...“ kezdetű dala Beranger-ra, az „Eszméltom“, „Contra sylvas“, az „Istenek előtt“ s több más Hugo Vik-torra emlékeztet. De oly tehetség mint az övé, csak azért próbál idegen hangokat, hogy végre megtalálja a magáét. — Gróf Zichy Géza jóval kisebb igényű költő. Mint lírikus közvetlenségét, a szivből az élet befolyása alatt önként kiömlő hangokat keresi, s olykor még a formába öntéssel sem fárasszja magát. Képzelete nem erős, de kedélye van, s az igazság iránt valódi érzéke. A szenvedésnek semmi nyoma dalain; egyszerű s őszinte nyilatkozatai érzelmeinek. Balladaszerű költeményeiben belső alakításra törekszik, bár ritkán sikerül azt egészen elérnie. Gyűjteményébe két nagyobb darabot is fölvet. Egyik egy naiv, népies hangú költői beszély: „A Szigény János“, egy bambának tartott, mindenütt taszigált fiú, kiből azonban valódi szív van, s ki végre is nemes önfeláldozással hal meg. A másik egy drámai költemény Lord Byron és Madách módorában: „Az emberiség epilógja.“ Szép részletek vannak benne, kivált az angyalok karai, s egy pár erős satyrikus szózat a tulvilágból, de egészben nem sikerült megtestesítenie az alapul vett eszmét. — E két gyűjtemény első kiadványa a Petőfi-társaságnak, mely a tehetséges fiatal írők-nak kíván tört nyitni. A pártolói illetményen kívül, a bolti vevők Endrődi kötetét (214 l.) 2 forintért, a Zichyét (106 l.) 1 forintért kapják. Mind a két gyűjteményből közlünk mutatványt, melynek kiválasztásánál, az író jellemzésén kívül a rövidsége is kelle (lapunk korlátolt terjedelme miatt) tekintenünk.

Endrődi Sándor költeményeiből.

Viharmadár.

Kél, száll a zajló fellegek közt,
Fekete, vérszes ég alatt;
Sodorja szél, zápor vesszőzi,
Haragos hullám rája csap.

Ragyogó szárnyát ki-kibontja
S habnak, viharnek engedi;
Szilajon csel nélkül cikázni —
Egyetlen élvezet neki.

Lobog a zivatár faldyája
S heh! hogy' futtyent, süvit a szél!
A vézmadár fönt leng az éjben
Mint egy fehér, fényes levél.

Hajó közelget tört árbocezal
S tánczol az örvényes vizen:
Ott veri szárnyait fölötte
S körülkísongja rémesen.

Köszönti sápadt arcu népét:
„Hajjók hova, merre megy?“
„A sirba!“ zúgja szél és hullám. —
„Jó éjt, ti boldog emberek!“

S ismét száll, bús felhőbe tűnve,
Száll, azokon túl, messze fel;
Öröme, búja vad lázában
A vézzsel együtt énekel.

Öröme, búja zord, magányos
S dala, mint szárnya, szakgatott:
Nem érti, csak — kiktől tanulta —
Hazátlan szél, hulló vitorla
S az örök, harsogó habok...

A révészlegény.

Susogó, zsongó nádas szélén
Révész-legény ül álmodozva;
Kuszált hálóját a fehér hold
Ezüstös fényvel végig ontja.

Van-e hal benne? Meg se nézi,
Pedig fogott egy szép halat,
Nem is hal: aranyhajú tündér,
Ki hálójának fennakadt.

Csak néz a legény, s összerenzen,
Mikor a tündér hangját hallja:
„Oh! ereszs vissza palotámba,
A kristály-fényes, tiszta habba!“

A földön egész ifjúságom,
Varázsmágnak is vége lesz;
Ha jó szived van, bocssás, kérek,
Mert halálod halálig sebez.“

„Van jó szivem, de nem bocsátlak,
Nem én, — csak akkor, édes lelkem,
Ha nedves ajkad megcsókoltam,
S karsu derekad átöleltem!“

Éngedi ajkát megcsókolni,
Olelni karsu derekát,
De váltig esd: „Ah, bocssás vissza,
Én nem tudok szeretni, ládd!“

„Az nem tesz semmit! Látod: éj van,
Bennünket fényes hullám ringat,
S míg éj van és te meglettem vagy:
Szeretni majd én tebe tanítlak!“

„Nem, nem! Azt nem lehet tanulni,
Tudjuk azt rögtön, hirtelen!
És én tudom, hogy nem szeretlek,
És hogy te rosszul bánssz velem.“

Engedtem ajkamat csókolni,
Hagytam, hogy megölelj. Bocssás hát!
Szeretni, hasztalan! nem tudlak,
S megadtam váltáságom árát.“

— A legény nem csókolta többé,
Többé nem is ölelte meg;
Halót és aranyhajú tündért
A hullámok közé vetett.

Mi volt a csókban? Nem tudom, de
A legény könye csakúgy omlott:
Ment szomorúan, halaványan,
És nem lett soha, soha boldog!

Gr. Zichy Géza költeményeiből.

Az én sírom.

Mielőtt isten elszakaszt,
Itt hagnyi földimet,
Megmondom még, milyen haraszt
Takarjon engemet.

Ne ódon kripta iveri
Hajójának reám,
Se szobrász büszke művei,
Sem ős családi fám.

Csendes falom hátráiban
Van egy kis temető,
Sudár fák enyhe árnyiban
Vidáman zöldelők.

E zöldbe temessetek el,
S ha fedni hantja fog,
E megtört mell újból lehel,
S e szív meg földobog.

S ha fám omló leveli
Zizegnek hantomon,
Egy bús sohaj tán elviszi
Te hozzád, angyalom.

S éjfélbe, halkan, egy levél
Ha ablakra csap,
Siromról jó az, de ne félj,
Hú csókom hozza csak!

Csók, mosoly és köny.

Ne sírj, kedves kis leányom,
Mert a szivem megszakad.
Hadd csókoljam föl a könnyet
Pislogó szemed alatt.

Ugy illik a könny szemedre
Mint ajkadra bőles beszéd;
Pedig, hidd el, mindkettőre
Csók és mosoly illenek.

Csók és mosoly, az a tied,
S majd ha felnősz, gyermekem,
Osztozsd meg mind, a kiket
Szeretsz, majd e kincsekben.

A mosolyt add kedvesednek,
Csókotad kis gyermekednek,
S nekem, ki oly hön szeret,
Nekem add — a könnyeket.

„Dalok az időnek.“ E kis füzetke (99. tizenhatodt lap) először *Epigon* álnev alatt jelent meg, a mult év vége felé, akkor is szoltunk róla egy pár szót; most szerzője (Gáspár Imre), néhány darabbal meg bővítve saját neve alatt adta ki. Czimöknek megfelelőleg, többnyire politikai költemények, s meglehetősen véres szájuak, néha nagyon is tulzók (vagy: merészek?) A szilaj hangokat, melyekben minél kevesebb a költőség, a forma csinja enyhíti; de a kedély belső szaggatottságát az nem takarhatja el. A fiatal szerző a naiv és kedélyes dalban maradá-dóbbat alkothatna, mintsem nagy indulatok és világ-felforgató eszmék után kapkodjon, melyekre nimes elég ereje. A füzetke ára 35 kr.

Az „Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok“ első félévi utolsó (10.) számát vettük. Örömmel olvassuk belőle, hogy első félévi folyamából már nimes teljes példány. A fölötti tér nagy terjedelmét s a kezdeti nehézséget számba véve, valóban meg is érdemli, hogy példányainak fogatékán leg-nyom folyást. Ez utolsó számban — egyéb érdekes közlemények mellett — Vörösmarty „szózatának“ fordításával is találkozzunk, derék angol fordítónktól Butler E. D.-től. A szerkesztőség a fordítást *remek-nek* nevezi. Ha nem is épen remek, mindenesetre jeles fordítás; de (ha nem családunk) két helyett félre értette az eredetit. A 7-dik versszakban e sorok helyett:

S népek hazája, nagy világ,
Hozdát bátran kiált;

(t. i. e. hazán élő nemzet, a magyar, kiált a népek hazájához, a nagy világhoz) — fordítónk azt mondja (ha jól értjük az angolt): „Halld meg (t. i. a nemzet hallja meg) az egész világ s minden népei kiáltását.“ A 11-dik versszakban e sorokban:

— A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll

a nemzet halálát érti a költő, mely „jóni fog, ha jóni kell“; a fordító pedig azt mondja: „Dicsően hal az, kinek vérző hazája ad gyászos végítéseséget.“ Azt hisszük a nyelvünkben idegenül ritka jártassággal bír fordító e félreértéseket ki fogja javítani. — Az „Ösz. Irod. tört. Lapok“ szerkesztőségének ránk (illetőleg lapunk 19. és 20. számaiban foglalt közleményeinkre) vonatkozó megjegyzésére elismerjük, hogy Butler nevet „következtesen“ két t vel írni csakugyan hiba volt; megajvitjuk magunkat. Hogy a lap nevéből az „irodalomtörténelmi“ jelző kimaradt, talán tollhibából, talán rövidség okáért esett. De miért is oly hosszú a neve: „Összehasonlító irodalomtörténelmi lapok.“ Rövidítésünk azonban nem olyan, mintha őt minket „Vasár újságnak“ nevezzük, mert *vasár* nem önálló szó s értelme nincs. Különbön ha ennél nagyobb panaszra nincs ránk, reméljük, hogy békében maradhatunk továbbra is. Különbön a lapot ismételve ajánljuk az összehasonlító irodalomtörténet iránt érdeklődő mivelit közönség figyelmébe. Megjelenik havonként kétszer, (julist és augusztust kivéve). A második félévi első számmal az első kötet tartalomjegyzékét is szét-küldi a szerkesztőség, hogy abból az új előfizetők is megláthassák a lap irányát.

Dr. Brück Henrik „Kereszty. Egyháztörténelmé“ből, — fordította Zimándy Ignác — melynek első kötetéről csak nemrég emlékeztünk, megjelent a II-ik kötetet (a népvándorlástól a reformációig, tehát az egész középkort) tartalmazó második kötet is. Még tartalmasabb az elsőnél; természetesen szintén tisztán katolikus szellemben. Ára a 33 ivre terjedő vastag kötetnek 2 fnt 40 kr.

Dr. Weiss József pesti gyakorló orvostól megjelent „A szellem hatalma az anyag fölött“ című értekezés, a nőképző egyesület által az év tavaszán rendezett előadások egyike. A lapok annak idejében méltánylattal szoltak az előadástól, mely azt — mind tárgyának érdekességénél, mind előadásának világosságánál fogva — meg is érdemli. Tetty és Társa bizományként jelent meg s ára 48 kr.

Tancsics Mihály művelre újabb előfizetési fölhívást vettünk, s a sorsüldözött, elaggott író felhívását ajánljuk a közönség figyelmébe. Egy-egy kötetnek ára 1 fnt 50 kr. A négy kötetre terjedő „Életpályára“ külön is előfizethetni a szerzőnél, Czegléden (belváros 413. sz.) és az Eggenberger-féle (Hoffmann és Molnár) könyvkereskedésben (Ferenczák terén) Budapesten, hol az eddig megjelent kötetek megrendelhetők. A régebbi előfizetők a megjelent köteteket legközelebb, posta útján fogják megkapni.

Sopronban Erdődi Dániel, az ottani írói kör titkára, előfizetést nyitott egy forintjával „Ujjabköltö-ményeire“; a kötet augusztus közepén jelenik meg.

Uj lap. Debreczenben Szathmári Károly új lapot indított meg „Polgártárs“ czim alatt; megjelen hetenkint egyszer vasárnap, előfizetési ára félévre 3 ft. Első száma megjelent, s előnkben van szerkesztve.

Szakfolyóiratok. A „Ludovika Akadémia közlönyé“ nek legutóbbi füzeté „az alsóztályparancsnokok tevékenységéről“ és „A Bosporus és a Dardanellákról“ tartalmaz nagyobb értekezéseket. — A Gondá Béla által szerkesztett „Gazdasági Mérnök“ cz. új szaklapból az 5. szám jelent meg érdekes szakartalommal.

Berettyó-Ujjalában „Falusi könyvtár“ból, (hasznos olvasmányok a nép számára, szerkesztik Vas Jenő és Dengi János) megjelent a második évfolyam 5-ik könyve.

Az „Apolló“ című zeneműfolyóirat 12-ik száma megjelent; tartalma: „Serenade“ Hölzl Lőrincztől, „Karolin mazur-polka“, Strausz Józseftől, „Preludium“, Zergényi Lajostól; a füzet ára 50 kr.

Az országos színelészeti tanoda növendékeinek e hét két első köznapján volt a nyilvános próbatéte a nemzeti színpadon, hol az előadások a mult hó utolsó napjával véget értek. Hétfőn az operai növendékek vizsgája volt. Részleteket adott elő Faustból, Hamletből és Ernánóból. Az elsőben Margitban *Kurzeil* Janka, Faustban *Ruszt*, Mephistóban *Walch*, Siebelben *Orley* k. a. mutatták be tanulmányaikat, míg Hamletben *Bély* Hermin k. a. énekelte Ofélia bravur-áriáját oly szép sikerrel, mely már figyelemre méltó. Ernánóban *Hegyesi* énekelte a czimszeret jövőt ígérő hangon. — A drámai növendékek a Bánk bánból, Romeo és Juliából és Angéloból mutattak be némely jeleneteket, szorgalomra és törekvése mutató sikerrel, de még inkább a „Robin orvos“ és „Egy szelleműs nő“ című egy-egy felvonásos kis vígjátékokban, hol *Dombay*, továbbá *Márkus Emilia* és *Kövesi Sarolta* már most is szép tehetségnek adtak több jelet, úgy szintén a többi szereplő: *Gyenes*, *Somló* urak és *Keller*, *Adami* és *Cséc* kisasszonyok játékán is meglátszott a gondos vezető kéz. Szép számú közönség volt jelen mindkét estén, s bő kézzel szórta a buzditó tapsokat és a virágot, s a sikerültebben éneklőket és játszókat derék tanárral, *Káldy* Gyula karaggyal és *Paulay* Ede tanárral együtt sokszor kihívta.

A népszínházban most a „Szép Meluzina“ című látványosság van napirenden. Népese után készített Treumann, s Csepreghy Ferencz fordította le. Berlinben, a Viktória-színházban adták sokszor, onnan Prágába vitték díszletét, s most ugyanazok szerepelnek a népszínházban is, némileg meggyűrve s kopotásban. Mástól különben sem oly díszes festmények, minők Lehmann tud nálunk készíteni. A „Szép Meluzina“ meséje különféle változatokban meg van sok népnél. Egy tündér kisasszony halandó ember felesége lesz, de előre kikötöi föltétlül, hogy egy héten csak hat napig lesz a házánál, a hetedikén eltűnik, s akkor ne lessen iri senki és okát se kérdezzék tőle soha. De a férj utána le a tündéri kötelességek teljesítésére menő tündérszasszonyak, s az ezáltal elveszti. Itt a szép Meluzina, a habok tündéré, Rajmond grófnak lesz hitvese, így akarván azt megvizsgálni egy véletlenül alkövetett gyilkosság keserveiben. A minden hetedik napon eltűnő tündér azonban pletykákat idéz elő, Rajmond féltékeny lesz, meglesi feleségét, ki a tündérek társaságában van. Meluzina nem tér aztán vissza, csak titokban, éjjelenként látogatja meg gyermekeit. Ilyenkor egyszer alvó férjét is megcsókolja s ez idezi elő a legnagyobb katasztrófát, mert most már soha sem láthatja többé férjét, csak ha majd halálos ágyán lesz az. Es Rajmond a halált választja, hogy egyesülhessen Meluzinával. E mese bölhöztes elemekkel van tarkítva, dalokkal és zenével átfűzve. De a hatás közép-szerű, s a díszletek sokfélesége és változatossága, a csoportozatok és táncok veszik igénybe itt is a szórakozást kereső figyelmet. Oly tartásban azonban ezek sem lesznek képesek lekötöni, mint „Sztrogoff utazása“, melynek szövege, kiállítás nagyon tulhaladja a berliniek által oly sokszor megnézett „Meluzinát“. Az előadás gondos, s Rákosi Sziódi (Meluzina), Komáromi Mariska (Habocska), Eöry (Rajmond) Horváth (egy zárdai kukta) tapsok közt játszáik szerepeiket.

A budai színházban Gerőli társulata alkalmi darabokkal is tett már kísérletet, hogy közönséget nyerhessen. Előadott egy „Éle-Petőfi“ című rendkívüli silányúsgot is, melyet boszusan hallgatott mindenki. Igazi vonzereje van azonban *Odry* Lehel vendégszereplésének, ki mikora „Falu rosdá“

ban játszotta a czimszerepet, az egész szinkör meg... Csakis Soldos néni szobában a népdalokat, mint Odry. Az előadásban Gerőné (Finura Rózi) és Szombati (a baktér) tetszetek legjobban Odry mellett, ki még többször is fog nekünk népszim... műveket.

Hagyományos Londonban. Gardininé Gerster Etelka nagy tetszéssel lépett föl Londonban a Her Majesty színházban az „Álváró” operában. Mint egy tudósító írja: Alig hiszhetem el, hogy a közönség angolokból áll, mert a tetszés zaja alig akart szünni és az egyes felvonások után négyezer, végül pedig ötször hitták ki a művésznőt. Az egész fialat újra kívánták, s midőn az opera bevégeződött, maga a zenekar tisztelte meg ovatióval a vendéget, mely eset még sohasem fordult elő ezen színházban. Mindjárt az első felvonás után Mapleson impressario fölkereste Gardini urat, hogy nejét az 1878-diki tavaszi idényre szerződjesse.

Közintézetek, egyletek.

A történelmi társulat jul. 5-iki ülésén Rómer Flóris a marosvásárhelyi régi czibék szokásait és szabályzatait ismertette. A szabályzatok közt van az is, hogy ha valaki tisztalattan szót ejt ki, 2 dénárt köteles fizetni. Ezután Deák Farkas a gr. Wass család levéltárából ismertetett 20 anjoui-koirakirat, melyeket az öreg gr. Wass Ádám küldött be a társulathoz. A levelek legnagyobb részt Róbert Károly idejéből valók. Fraknoi Vilmos a gr. Erdődy család eddig ismeretlen levéltáráról tesz jelentést. Az Erdődyeknek két nevezetes levéltára volt eddig ismeretes; az a harmadik Monyorókeréken a család ősi fészke van. E levéltár számos Árpád-koirakirat tartalmaz, melyeknek legérdekesebbjei közül mutatott be néhányat Fraknoi. — A folyó ügyek közül megemlítjük, hogy Budapest főváros. Zala, Somogy és Abaujmegyék a társulat alapítói közé léptek. Végül tárgyalás alá került Salamon Ferenc azon indítványa, hogy a társulat közelebbi vándorgyűlése alatt tegye vizsgálata tárgyává a Pozsony környékén 1849-ig folyt eszták helyszínét, s kritikailag hozza összehasonlításba a történelmi adatokkal. A társulat az elfogadta a föl fogja kérni a honvédelmi minisztert, hogy a feladatot támogassa, nevezetesen a hadi térkép készítésébe avatott honvédtiszt kiküldése s a térképész szükségese anyagi segély utalványozása által.

A philológiai társaság jul. 5-ikén tartotta közgyűlését P. Thewrewk Emil elnöke alatt. Az elnöki jelentés és a felolvások meghallgatása után választások történtek, melyeken P. Thewrewk Emil elnök, Garami Rikhard titkárrá újból megválasztották. Gyűlés után a tagok a Corvina megsemlésére a múzeumba mentek.

A köznevelési társaság év közgyűlése e hó 5-én kezdődött a budai gymnasium dísz-teremben élénk részvétel mellett. Számos tanár gyűlt össze az ország különböző részéről. Berecz Antal elnök, s Kópesdi Sándor titkár terjesztette elő az évi jelentési válogat. Az egyet működésének egyik főrészt az ország tanácsközsége képezte, melyeken a választmány a középiskolai rendtartás tervezését dolgozta ki, s melyről emlékiratot terjeszt most a közgyűlés elé, hogy aztán a miniszteriumnak nyújtsák át. Mayer József pénztárnok jelentéséből felémeltük, hogy az egyet múlt évi bevételé 4389 frtot, kiadásai 3806 frtot tettek. Hoffer Károly könyvtárnok konstátálja a könyvtár gyarapodását. Azon a bajon, hogy az egyetnek nincs rendes könyvtár- és iroda-helyisége, a jövő évben segítse lez. Ezután Petrovics Ferenc emlékbeszédet olvasott föl az elhunyt Abel Károly budai tanár fölött, ki a mennyiségint kiváló előszeretettel művelte, s több iskolai könyvet írt. Napirendre a miniszteriumnak átnyújtandó emlékirat volt kitűzve, melyet a gyűlés rövid felszólalások után el is fogadott.

Egyház és iskola.

Az ország mintarajziskola kiállítását a múlt hó utolsó négy napján volt, s ezzel ért véget a tanév. Az intézet díszes palotájában rendezték a kiállítást, melyen a tanítványok művei nemcsak a haladásról és képességről tettek bizonyosságot, hanem a tanítás fokozatos menetéről és módjáról is. A főtörökvs: a tehetségnek szabad és önálló fejlődése. Ezért egyszerű másolatot nem sokat lehetett látni; a tanítványok arra vannak utalva, hogy lehetőleg a természet után rajzoljanak, egyes tárgyakról, szobrokról, élő alakokról stb. A mintarajziskola még csak hatodik évét éli, de az eredmény máris kecsesítő. Sok jó tanár nyert itt képeztetést, s több kiváló tehetség fejlődését idézte elő, s vezette helyes irányban. Az intézet élén Keleti Gusztáv áll, ki nemcsak jeles festő, hanem széles látókörű művész is; a tanárok jónevű művészek, kiknek bizalomgerjesztő tehetsége évről évre növeli a tanítványok számát. A kiállításban a kezdők, a haladók, vagy a tanfolyamot bevé-

zettek művei a különböző szakosztályok csoportosításáról, terjedelméről, irányáról a legkedvezőbb foyalmot nyújtották a látogatóknak.

A mintarajziskola második emeleti helyiségeiben a mértani rajz (tanár: Porszás) dolgozatfűzetei, a legelemiebbektől kezdve a legnehezebb feladatok szabatos kiviteléig, képezik az alapot, melyen a távlat és építészeti rajz (tanár: Schulek) és a disztiméni s iparművészeti rajz (tanár: Rauscher) anyai figyelemreméltó bizonyítványa volt csoportosítva. R. pitmények stb. távlati rajzokban, természetéről vagy mintákról vett ilyenűmű rajzokban, a megoldás korrektsége s a kivitel csínjával egyesült. A tulajdonképeni építészeti rajzok (klasszikus és modern stíli épületek) alapos tanulmányt tettek fel; szép változatos nézni valót nyújtottak az ékítmény-rajzok is, részint mint az építészeti kiegészítő és disztiméni, részint mint az ipari művészet körébe vágók (pl. disztiméni-rajzok, szőnyegek, edények stb. rajzai) mindenki szabatosan és stílszerűen tartva. A második osztály a figurális rajz és festészet osztálya, melynek tanárai Székely Bertalan és Greguss János. Ez osztályban az emberi test boncz- és alakana képei az egyik főalapot, kitűnő minták segítségével, melyek részint a rajzhoz, részint a szobrászati mintázáshoz szolgálnak s mindkettőbe alaposan vezetik be a növendékeket. A haladottabb növendékek, a rajz elemeiben s az alakok előállításában már elég gyakorlatot szerezte, a krétát és önt esettel váltják föl s olajban festenek, legtöbbnyire élő emberek arcképeit, melyek többször művészi fölfogásról tanuskódnak s a kivitelben is finomsággal és légy-sággal, sokszor ismét erővel lepnek meg. Két nagy terem főfala volt ily festményekkel teleagatva. A szobrászati csoportban (tanár: Huszár Adolf) több csinos agyag-mintázatot és egyes gipsz alakzatokat lehetett látni. Az utolsó fokozatot az önálló kompozíció kísérletei képeztek, foladott tételek megfajtesei; például meghatározott nagyságu s alakú tárgy, bizonyos meghatározott mozgásban levő alakkal vagy alakokkal tölteni be; végre a saját eszméjét csoportoztatban, vagy egész jelenetben megfestesíteni. Végre be voltak mutatva a fametsző iskola (tanár: Morelli) művei is, a fametszetek mellett a lenyomatott képekkel, melyek tiszták és csinosak voltak.

Uj magántanárak a budapesti egyetemen. A közoktatásügyi miniszter Lány Lajosnak a budapesti m. kir. tud. egyetemen magántanárára lett képesítését a nemzetgazdaságtanból, dr. Csobor Béla m. nemzeti muzeumi őrségedet a kerestény-miarchaeologiaiból és symbolikából, dr. Wittmann Lázárnak magántanári képesítését a budapesti m. kir. tudományos egyetemen „a védhimlő oltásról, tekintettel a gyermekek alkati bántalmairra” helybenhagyólag tudomásul vette, s névezettettek ezen minőségükben megerősítette.

Alapítvány. Rothermann Dániel lovag, harmadik osztályú vaskoronarenddel tüntetett kiállítás alkalmából, urbéri kötvényekben kétezer-forintos alapítványt tett egy hazai szegénysorsu technikus segélyezésére; továbbá a soproni evang. szeminariumnak száz, a nagymartoni kerület szegényeinek pedig 600 frtot adott.

Az edinburghi prot. kongresszusra György Endre utazott el, mint a ref. kerületek világi képviselője.

Mi ujság?

A király e hó 5-ken fogadta a magyar kisbirtokosok földhitelintézetének szervező bizottságát, melyet Tisza László vezetett, ki arra kérte ő felségét, hogy a kisbirtokosok érdekében alakítandó földhitelintézeti szövetséget erkölcsileg és anyagilag támogassa. A király elismerőleg szölt és szövetkezett fontosságáról, a kérelem teljesítését megígérte, s nyájasan bezseltetett a küldöttség minden tagjával. A küldöttség 17 tagból állt, köztük főispánok, képviselők, és falusi bírák. A beszélgetés alatt az ikladi bíró azon kérésére, hogy királyunk vegye támogatása alá ezt az ügyet, különben tönkre megyünk, ő felsége azt válaszolá, hogy „megteszem a mi tőlem telik”. Helfy Ignác képviselőnek pedig megígérte ő felsége jövedvüleg, hogy olvassa az utóbbi időben különösen elszaporodott interpellációit, mire Helfy általános derülttség közepette azt felelte, hogy minden interpellációját a trón és a haza érdekében tette.

Arany János a nyárna ismét Karlsbadba megy, mely fürdő eddig évek során át jótékony befolyással volt egészségére. Úszinte szívóbb kívánja mindenki, hogy felülülve, eg erővel térjen megint közibünk. Gróf Széchenyi István magánleveleiből azokat, melyeket Tasnerhez írt, e hó 3-án árverezték el bírói foglalás fejében. A muzeumi könyvtár részéről

Fraknoi Vilmos jelent meg, kivüle még Rosenberg antiquarius árverelt. A beszár kétezer forint volt, de az ajánlattevést kétszáz forintot kezdték meg. A becses hagyaték 1000 frton az antiquarius birtokába került. A legnagyobb magyar nagy kiterjedésű családjaiból nem jelent meg senki sem az árverésen.

A bajor kormány megengedte Pesty Frigyes akadémiai tagnak, hogy a müncheni orsz. levéltárnak hazánkra vonatkozó okiratait lemásolhassa.

Pestmegye levéltárnokává a főispán Székely József író nevezte ki.

Sok gyermek anyja. A múlt héten nagy részvét közt temették el Klenovics Ferenc háztulajdonos és városi volt-képviseelő nejét: Macho Máriaasszonyt. Az elhunyt hatvan éves volt és negyvenhárom esztendeig férjes nő. Hosszas házassága alatt harminckét gyermeket születt, kik közül azonban már csak négy van életben.

Egész népvándorlást idézett elő a felvidékről az alföld j. aratásának híre. Karavánokban vonul a munkát kereső nép Zemplénből, Liptóból, Árvából, elhagyva hosszabb időre tűzhelyüket, hol ez időszertint csak a munkatehetetlen aggok és gyermekek maradtak.

A kik hírlapjalkat megörizni óhajtják, azok számára ismételve is ajánljuk Hírlapozó Károly budapesti könyvkötő díszes, tartós és olcsó tábláit, melyek bármely könyvtárnak díszére szolgálnak. Hírlapozó már eddig is több laphoz készített ily díszablakot valódi angol vázsonból, díszes aranyozással, melyeknek ára következő: „A Vasárnapi Ujság”-hoz 1 frt 60 kr, a „Képes Néplap”-hoz 60 kr, a „Gazdasági Lapok”-hoz 1 frt 20 kr, a „Természettudományi Közlöny”-hoz 50 kr. Megrendelések a készítő neve alatt Budapestre, az akadémia bérházába intézendők.

Nazarénus gyűlés volt a napokban Ujvidéken. A honi nazarénusok kivül számos külföldi (német, svájci, morva stb.) nazarénus is részt vett benne. A három napig tartott tanácskozás egyik lényeges tárgya a védőköltségkérdése volt, melyre nézve kimondták, hogy a fegyverviselésnek minden becsületes nazarénus a legvégsőig ellentmondani tartozik.

Predikáció a gyepen. Péter-Pál ünnepének délutánján a városliget egyik gyepes tisztásán, közel a hatyú-szigethez, sajtásjóság jelenet okozott esodülést. Egy csoport ember állt ott, fedetlen fejfel. A szegényebb iparos osztályhoz tartoztak, volt köztük asszony, meg gyerek is; többen imakönyvet tartottak kezökben, s áhitatosan lehajtott fövel hallgattak egy 36—38 éves férfit, ki tisztességes fekete öltönyben, gondosan fésült s pomádézott hajjal, szaporán váltakozó arckifejezések és nyugtalan gestusok közt németül predikált a rágalomról és a türelméről. Azt mondják anabaptista pap volt, s hogy e felekezethez néhányan Budapestben is tartoznak, és a Dorottya-utca egyik szobájában gyűlnék össze áhitatoskodni. Annyi hallgatóság természetesen nem volt még itt, mint lett hamar a gyepen, hol a profánok egész tömege vette körül a 15—20 igazhívót. Hogy vajjon a predikáció igéi termékeny szivekre találtak-e, nem tudjuk, de e nyilvános predikáció bizonynyal arra volt szánva, hogy egy kis hódítást kísértessen meg a gyepen, a vasárnap mulatozó nyájak közt.

A koryniczai fürdőből jul. 1-sőjéről írja tudósítónk, hogy ebben a kitűnő alpesi levegőjü s hathatós gyógyvizü hazai fürdőkben a saison dereka megnyiltával megkezdődött a pezsgó élet. A vendégek száma már fölül van a szazon, s tekintve az előre jelentkezték nagy számát, nem sokára meg fog kétszereződni. Az újabb építkezések következtében e fürdő mintegy 350 vendéget kényelmesen elhelyezhet. A jelen évben a vizgyógyomlás is történtek előkészületek, s betegek a vizivással ezt is használhatják, a fürdő-orvos Dr. Vogel Gusztáv vezetése alatt. A vendégek között jelentékeny számmal vannak budapestiek, kiknek Korynicza évről évre kedveltebb, s egészségi szempontból hasznos nyaralójává válik. Az időjárás az idén még eddig kedvező. A legutóbbi héten csak egy nap volt futó eső, s a napok általában derültek, s a nap között legalább annyira melegek, hogy nyári felhőben lehet járni. De a reggelek és esték hűvöseks s ilyenkor a vastagabb felső ruha, plaid, sőt néha a téli kabát is nélkülözhetetlen. Az étterem, — egyik a fürdőorvos felügyelete alatt a fürdő alberljénél Sztaneknél, a másik Juhászánál, — kielégítő, bár az árakhoz mérten jobb is lehetne. Amott az árak a pesti közepprangu vendéglőkével egyenlők, emitt egy ebéd (table d' hote) 1 forint. A losonczy cigány banda jól huzza. Az országgyűlés ülésezei megosztóval számos képviselőt s föbb hivatalnokot várnak, köztük Perczel Béla minisztert családjával.

Megdöbbenő öngyilkosságok. Pár nap előtt egyik fővárosi fogadóban Szakál Imre losonczy földbirtokos agyonlőtte magát. A 65 éves férfi előbb levelet írt nejenek, melyet postára adott. — Madarassy Pál pénzügyminiszteri államtitkár 21 éves fia, Pál, ki mint önkényes szolgálat az Airoldi ezredben, szüntélepítlyal vett véget életének. — S. A. Ujhelyen Eszterjasy Imre, a zempléni megyei ipar-, termény- és hitelbank pénztárnoka revolverrel, végezte ki magát.

Tűzijáték vízben. Pápafy, ismert magyar vegyész, a napokban új tűzijátékészert szándékozik a közönségnek bemutatni. Pápafy ur ugyanis bizonyos anyagot állított elő, melynek az a tulajdonsága van, hogy vízzel érintkezve, meggyulad s szikrázó fényes lánggal ég. Itatók papiroska csavart ilyen apró lapdacsok vízbe dova, kivált este, meglepő hatást mutatnak. A szer egy barnás, viasztapintatu kéztimény, hasonlít a tiszta káliumhoz, mely különben szintén bir azon tulajdonsággal, hogy vízre vetve meggyulad.

Rejtélyes gyilkosság. Makón a jul. 25-ki szini előadás után a „Polgári kör” nyílt mulató helyiségeben időző vendégek 11 óra tájt közvetlen közelükben lövést s jajdulást hallottak, s oda pillantva, egy fehér ruhás alakot a kert fái közt láttak eltűnni, s egy másikat a lépcsőn felrohanni; ez utóbbi csakhamar élettelenül összerogyott a melléből folyó vérvesztéségy folytán. A szerencsétlen a makói szintársulat egyik tagja volt, Kiss Gyula, aradi születésű, 19 éves. A mulatozó társaság a holttestét mintegy 15 lépésnyire, mely irány felől futni látt, a szinkör karzati feljárásánál egy kétévesű fegyvert talált a falhoz támasztva. Az esetet Makón mindenki gaz örgyilkosságnak tartja, s fel van háborodva, hogy a gyilkost egy a közelben levők, mint a rendőri közegek nyomtalanul eltűnni engedték.

Nagy izgalmaságot keltett pört tárgyalt a bozeni (Tirol) esküdtsek június utolsó napjaiban. Egy angol altábornok, Tourville állt az esküdtek előtt, azzal vádolva, hogy második nejét a Stilseregjoch nevű hegyesúcsra a mélyébe taszította, így akarván annak vagyonához jutni. Tourville a havasi tájak megszemlélésére tett akkor kirándulást Tirolba, s egy séta alkalmával hajította végre tettét, melyet egy adott elő, hogy neje véletlenül eszött le. A tárgyalás több napig tartott, s az esküdtek a helyszíne is kimentek, hol a gyilkosság történt. Az államügyész és a nő rokonai, mint örökösöknek ügyvédei vádolt eltiltetését, ennek védője teljes fölmentést kért. Jul. 1-én volt a végtárgyalás. Az elnök két órai összegzésében tüntette föl a vádolt mellett és ellene szóló mozzanatokot. Erre az esküdtek visszavonultak és közel három óra hozsat tanácskoztak. Végre déli 12 órakor kihirdetették az ítélet, mely kimondja a vétkést. A törvényszék erre kimondta az ítéletet, mely kötélt általi halálra szö. Vádolt védője bejelentette a semmisségi panaszt.

Félig ember félig majom. Az osztrák muzeumhoz a napokban ajánlat érkezett, melyben valaki Nagy-Mihályról egy élő gyermeket ajánl fel. A gyermek egy tizenegy éves leány, kinek feje alig nagyobb egy férfikölnél, arca szörös, beszélni nem tud, de eszik, ugrik és úgy viseli magát, mint egy majom. Az ajánlattevő kész a „majom-gyermekeket” megtekintés végett is felvinni, ha megértik az utiköltéséget.

Vasló. Így nevezik azt az új találmányt, melyet Nies berlini gépész nem régebben szakértők előtt bemutatott. A vasló két méter magas kerekre van elhelyezve, s bizonyos mozdulatok által, melyeket a rajta ülő lovas lábaival könnyen eszközölhet, oly gyors mozgásba hozható, hogy bármely futtató lovas is kiállja a versenyt. A vasló ép oly jól szalad az országutakon, mint a következő, s különös előnye abban áll, hogy rendkívüli könnyiséggel bármely irány felé terelhető. A fentaláló a lovat hordárok számára mállhák szállítására kívánja alkalmazni.

Adakozás. A török sebesültek javára Csorbatáncos Eszter gyűjtéséből utólag még 2 frtot vetünk meg, melyt összegzet Dr. Gracsányi Gyula adta e czélra. Ez összegzet is átküldték a budapesti török konzulátusnak. — Ezuttal egyszersmind a múlt számunkban megjelent adakozású gyjzekek egy pár sajtóhibáját is kijavítjuk, jelesen Grün Gyula nem 30, hanem 50 krt adott, Totto helyett Tóth Gyula, Plesniezky h. Plevniczky olvasandó.

A háboru. A Duna mellett az oroszok betérése után sem oly gyors a hadi események fejlődése, mint gondolni lehetett volna, mikor megjött a hír, hogy Zimmiczából Szisztovába sikerült áttörni a Dunán jun. 27-én. Ez átkelés, melyet az ott levő csekély török hadérő nem bír megakadályozni, 4000 orosz életébe került; a további előnyomulást pedig Bjeldánál tartották fent elszánt makassággal a törökök.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József, Gelsen: Glesinger Zsigmond, Debrecezen: Zagya Imre. Miskolcon: Hartmann testvérék. Bologron: Mayer K. Budapest: K. J. és F. H. Marosvásárhelyt: Csipkés Árpád, Kolozsmonostoron: Braun Gyula. Sarkadon: Márki János és Nuszbek Sándor. — A pesti sakk-kör.

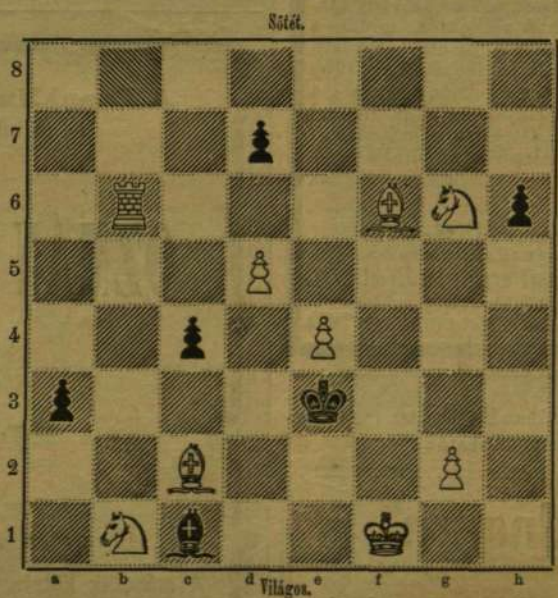
csuk és a várnégyszög, elől pedig a jól védett Balkán keríti be őket. A Dobrudzából csak annyit jelenthetnek, hogy a hatalmas orosz sereg megvert két — cserkészbandát. A roz utakon és szerföltt nehéz élelmézés közepette az oroszok csak lassan mozoghatnak előre, s még több vannak a kűstendzse-csarnovadi török hadállásoktól. — Legvéresebbek voltak a Duna-melletti küzdelmek Nikipoly körül, hol az oroszok két helyen is megpróbálták az átkelést, de nagy veszteségekkel kellett visszavonulniok; és a legborzasztóbb volt az ágyúharcz Ruscsuk ellen, melyet az oroszok Gyurgjevóbból több napon át bombáztak, a nélkül, hogy a város ártíhatlak volna, de a város nagy részét, templomait, mecsetjét, középületét, kórházait elpusztították. — A Kis-Asiában június végén vívott harcok elhatározók voltak az ottani háboru első sorsára. A törökök minden ponton győztek. A Delibabánd június 21-én kiküzdött török győzelem folytatása lett a jun. 25-éki csata Zevinnél, melyről a Fejzi pasáról szóló czikkünk emlékszik. Az orosz jobb szárny ellen pedig Batumnál kivívott küzdelem után Oalobdsia tábornok egészen visszahátrált a kaukázusi határra, hová Dervis pasa üldözi. Loris-Melkoffnak a zevini csata után hátráló seregét a törökök jul. 3-án Karakülissánál utólérték. A 10,000 főnyi orosz hadtest földáncok közé vette be magát, de nem tudta föltartani a törököket. Ezek győzelmét itt is teljes volt. Az oroszok rendetlenül megfutamtak, sok hadi szert és élelmet hagya hátra. Muktár pasa most Karsz fölszabadítására indul, s valószínű, hogy ez is megtörténik legközelebb, mert a Kis-asiába betört oroszok helyzete nagyon szorongatott. Hátról a kaukázusi fölkelés is fenyegeti.

Halálozások.

Elhunytak a közelebbi napokban: ZOFÁHL GUSZTAV, a fővárosi közmunkatanács főmérnöke, derek szakiférő, 44 éves korában. — SOOS IMRE, ismert ügyvéd Turkeven 45 éves korában. — CSERVENÁK KÁROLY, ki 40 évig fáradozott a tanítói pályán s köztestületben élt, 59 éves korában Dengelegen. — LENGYEL ALAJOS, a szatmári gymnasium 8-ik osztályu tanulója, 18 éves korában. — IFJ. TAVRÁNSZKY ISTVÁN, szül. Stainer Ilona 22 éves korában Sátoralja-Ujhelyen. — ERMAYER OLGA, Ekmayer Ágost, a pozsonyi jogakadémia igazgatójának 14 éves leánya. — SMÉN DOMOKOSNE (első Ürmösi Sámuelné) f. hó 3-án Kolozsvárt; a mérnöki pályán levő fia halála fölötti bánat ejté betegségébe, mely halálát okozta. — DR. RICSÓ EMILNEK, a budapesti egykori tanárának egyetlen fia Géza, ki a jogi tanfolyamot a múlt évben végezte, Kolozsvárt f. hó 11-én.

SAKKJÁTÉK.

918-dik számú feladvány Braune Róberttől.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

913-dik számú feladv. megfejtése.

Gérecz Károlytól. Megfejtés. Világos. 1. Vc5—e1 ... Vg6—b1 2. Vc1—h1 ... Vb1—h1: 3. Hg3—f1 ... Kh2—g1 4. Fb8—a7 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József, Gelsen: Glesinger Zsigmond, Debrecezen: Zagya Imre. Miskolcon: Hartmann testvérék. Bologron: Mayer K. Budapest: K. J. és F. H. Marosvásárhelyt: Csipkés Árpád, Kolozsmonostoron: Braun Gyula. Sarkadon: Márki János és Nuszbek Sándor. — A pesti sakk-kör.

Szerkesztői mondanivaló.

E—i. Végig olvastuk sorról sorra. S ez lelünkben az eredeti kitűrlőhetetlen benyomásával, már magában is valami; mert ha a fordítás épen roz volta, az első versszaknál lelobtak volna. Ön azonban még nem bírja kellőleg a költői nyelvet, hogy Schiller e balladájának erőteljes festésével teljes sikerrel birközhatsék meg. Tanulmány és gyakorlat megchoza idővel a mi még hiányzik. Azt mondtuk önnek is, mint már annyit előre törekvő fiatal tehetségnek: Excelsior.

Nagy-Körös. A viharról, hírlapi tudósításnak, elég három sor. Ha iskolai feladvány: „nyári vihar leírása” — az más. De nekünk ilyesmire meg nincs szükségünk.

Egy pár óra a természet élén. Ez már egy pár osztálylval főlebb való iskolai gyakorlat, mint az előbbi; s annak elég esinos. De irodalmi becsesél meg nem bír.

V. S. „A honvéd halála”. Csak egy paraszt hájszál választja el attól, hogy egy bizonyos rovathoz, közös czim alá ne sorozzuk.

Ö. I. L. (Kolozsvár). Vettük, s mint mai számunkban látható, nem is utastottuk vissza. Az volna még szép! — Köszönet.

„A könyvek, reméljük, szerencsésen megérkeztek.

Előfizetési föltételek

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK július—decemberi folyamára.

Negyedévre:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 3 frt — kr. A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Háboru-Kronika”-val együtt ... 3 frt 50 kr. Csupán a Vasárnapi Ujság ... 2 frt — kr. Csupán a Vasárnapi Ujság a „Háboru-Kronika”-val együtt ... 2 frt 50 kr.

Félévre:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 6 frt — kr. A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Háboru-Kronika”-val együtt ... 7 frt — kr. Csupán a Vasárnapi Ujság ... 4 frt — kr. Csupán a Vasárnapi Ujság a „Háboru-Kronika”-val együtt ... 5 frt — kr.

Azon előfizetők, kik a „Háboru-Kronika” cz. képes heti közlönyt elejétől kezdve kívánják megszerezni, előfizetésök alkalmával a május és június-havi számokat 40 krajczárért rendelhetik meg.

A „Vasárnapi Ujság” számai a folyó év elejétől kezdve havi füzetekben is kaphatók. Egy-egy havi füzet ára csinos borítékban 70 krajczár.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

HETI-NAPTÁR. Jul. hó.

Table with 4 columns: Nap, Katholikus és protestans, Görög orosz, Izraelita. Rows list dates from 8 to 14 July with corresponding religious events and names.

Tartalom: Kubens Péter-Pál (arckép). — Déryné naplójából (folyt.). — Fejzi pasa (arckép). — A Kaukázus népei (képpel). — Servadac Hector kalandós vándorlása a naprendszeren át (képpel). — Egyreleg. — Melléklet: Szukhum-Kále (arckép és képpel). — A kurdok (képpel). — Tempora mutantur. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Nyílt-tér. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.

(L. Egyetem-tér 2. sz.)

Nyílt-tér.

„TISZA” biztosító-társaság.

Irodai helyiségeink társaságunk saját házában. — Mária-Valeria-utca 2. sz. — létezőek.

„TISZA” biztosító-társaság budapesti vezérigynöksége.

* Az ezen rovathban megjelenő közleményekért csakis a sajtóörvények irányában vállalt felelősséget a szerkesztőség.

Egy hatosor hasábróft peit sor, vagy annak helye egyszeri lgtatásnál 15 krajczár; többszöri lgtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden lgtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetésmegjelenéseket elfogad *Hessen: Hansen, sein és Vogler Wallfisch, assé Nr. 10, Mosse R. Sellenstätté Nr. 2 és Oppelík A. Wollzeile Nr. 22.*

A szegedi országos kiállításon érdememmel és a III-ik országos tüzoltógyűlésen Aradon a nagy arany és ezüst éremmel kitüntette.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltószerszám-gyár, harang- és érezőtödéje, ajánlja szabadalmazott új szerkezetű **fecskeondóit**, tüzoltó-egyletek **legénység-i felszereléseit**, vállalkozik **kutak, szivattyúk és harangok** készítésére, **jótállás mellett a legjutányosabb árakon.**

Különös figyelmébe ajánlja a nagyérdemű gazdaközönségnek, saját-készítményű és transatlantia szivattyús kutak és gyárának vízvezetékek teljes felszerelésére nagy figyelemmel külön felállított vízvezetési osztályát. 3230

Mintaszerelesek, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.

Főtelep Erdély és Románia részére: Kolozsvárt, belsősomenostor-utca.

Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízlés és versenyképességéért, első díjakkal jutalmazva.

Édeskuty L.,

magyar kir. udvari ásványvíz-szállító
Budapesten, Erzsébet-tér 1. szám.

Természetes ásványvizek és forrástermények telepe.

Főraktára:

Adelheid, Bártfa, Bikszád, Billn, Borszék, budai keserűvíz-források, Buziás, Carlsbad, Cigelka, Csiz, Franzensbad, Előpatak, Ems, Friedrichshall, Füred, Giesshübl, Gleichenberg, Hall, Igmánd, Johannisbrunn, Ivándó, Kissing, Klausen, Koritnica, Lipik, Luhi, Luhácsóvits, Marienbad, Olenyova, Parád, Prebla, Püllna, Pyrmont, Radein, Rohitsch, Saldschitz, Schwalbach, Selters, Spa, Sulgnitz, Szántó, Szilács, Szolva, Szulin, Vichy és Wildungei forrásoknak.

Ezen régi czég, valamint az orvos urak, úgy a t. cz. közönség bizalmát bírván, gyors fogyasztásnak örvend, minek folytán azon helyzetben van, mindenkor friss töltésű vizekkel szolgálhatni.

Az ásványvizek valódisága és frissége tekintetében, a készletek a városi főorvos ellenőrzése alá vannak helyezve.

Árjegyzékek kívánatra ingyen szolgáltatnak ki.

Ásványvíz-ivoda.

A közelfekvő kellemes sétány és üzletben ott készület nagy alkalmat nyújtand az ásványvíz gyógyhasználatára, megjegyezvén, hogy az eddigi helyiséget tetemesen megnagyobbítottam.

Marienbad, seltersi, luhi, koritniczai és budai keserűvíz pohárszáma is szolgáltatnak ki.

Salicylsav - készítmények.

KIELHAUSER H. okl. gyógyszerész és illatszergyárosól Grácban.

Salicyl-sav a drezdai dr. Heyden vegytani oráblatoriumából, azon felette kedvező eredmények után, melyeket a dr. Kolbe, dr. Neubauer, dr. Wagner stb. tanár urak kísérletei előidéztek, már világhírt vívott ki magának mint erjedést és rothadást akadályozó anyag, és nemcsak fényesen érvényesült minden-nemű belső bajok ellen, hanem csúszmányos összetételben még felülmúlhatlan övszer a bőrre, hajra és fogakra nézve. Anticypikus hatása különösen rendkívüli; megakadályozza a sérült szervek rothadását, s ezzel együtt eltűnik az azal járó kellemetlen szag is.

Salicyl-toilette-szappan . . . darabnak ára 50 kr. Salicyl-szájvíz . . . dbnak ára 60 kr.
Salicyl-toilette-víz . . . 70 Salicyl-hintőpor (lábak izadására ellen) . . . 50
Salicyl-fogpor . . . 50 Salicyl-hajkenőcs . . . 50
Salicyl-fogpép . . . 60 Salicyl-v . . . 3172-V . . . 50

Főraktár Magyarországra nézve: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerésznél Budapest, király-utca 7. sz.

Csodálatraméltó a természet ereje, ha az kellő módon alkalmaztatik.

Bojtorjángyökér-szesz

a legrégibb időtől fogva mint a szőrnöves bármely nemének legsikeresebb szere ismer-tetik, s a benne foglalt szőrnövesztő anyagok-nak általam létesített koncentrációja által valódi feltűnést okozó szerré emelkedett, úgy annyira, hogy fiatal 15 éves emberek rövid pár nap alatt **tömött szakállt** kaptak. Bizonyítéka ennek, miszerint felszólítottam, ajánlanám figyelembe azon helyeket, hol a haj-vagy szá-kállnöves alkalmatlanná válhatnak, miután a megkent helyeken, habár eddig ott még a haj-nak nyoma sem lett volna is látható, vagy több évi kopasság után is az eredmény biztos s a hatás meglepő gyors. Hajhullás ellen **tűsürel használat**. Még a bécsi „Medizinische Zeitung” is oda nyilatkozik, miszerint a bojtorjángyökér-szesz a legjobb minőségben kapható csak az előállító

Winkelmayr J.-nél
Bécs. VI. ker. Gumpendorferstrasse 159.
Budapesten: Török József urnál, király-utca 7.
Egy palack ára, több nyelven irt haszná-lati utasítással együtt, 90 kr. Postai küldésnél 10 kr. csomagolási díjjal több. 3214

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapestben (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Reisehandbuch für Ungarn

nebst
geographisch-statistischer Uebersicht und kurzgefasster Geschichte dieses Landes.
Von C. v. KRAYNIK.

Mit einer Karte der Central-Karpathen und einer Eisenbahnkarte von Ungarn, nebst einem Anhang über ungarische Rundreise-Billets.
Taschenformat. — Preis in Leinwand steif gebunden 2 fl. 3. W.

Die Central-Karpathen mit den nächsten Voralpen.

Handbuch für Gebirgsreisende
von FRIEDRICH FUCHS.

Mit einer Karte der Central-Karpathen und der nächsten Voralpen.
Preis geheftet 2 fl. 50 Kr.

A cséplési idény közeledtével felhívjuk t. cz. **gazdáink és földbirtokosaink** figyelmét igen mérsékelt áru

legjobb minőségű salgótarjáni TÖMÖRSZENÜNKRE,

mely csak nálunk megrendelhető és más hasonló elnevezés alatt forgalomba hozott szénnel össze nem tévesztendő.

Salgótarjáni kőszénbánya részvény-társulat
Budapest, Józseftér 6-ik sz. 3565
(Utánnyomat nem díjaztatik.)

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden előfizetőnek bérmentve megküldetik:

AZ
OZMÁN URALOM TÖRTÉNETE
EUROPÁBAN.

Irtá
Dr. LAZÁR GYULA.

Első kötet.
(214 ir, 8-rét, borítékba tűzve.)
Az egész mű előfizetési ára két kötetben 4 frt.

A második kötet, mely az ozmán uralom történetét Európában egész a jelenkorig tárgyalja, legközelebb megjelen, s az előfizetőknek azonnal bérmentve megküldetik.

Egyes kötetek nem fognak eladatni.

Azon érdeklődést, melylyel nemzetünk a török birodalom sorsa iránt régóta viseltetik, a legutóbbi politikai események annyira fokozták, hogy a fentemlített mű első kötetének kiadásával egy napig se akarunk készni.

Az ozmán birodalom történetének ismerete napjainkig, megkönnyíti és képesebbé teszi a keleti népek ama nagy drámájának megértését, melynek első felvonása épen most kezdődik, s melynek mi — legalább egyelőre — nézői leszünk.

Ha pedig nemzetünk is hivatva volna e drámában szerepet játszani, úgy a történelem — e nagy mester — bennünket is meg fog tanítani szerepünk helyes felfogására.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együttl: egész évre . . . 12 frt félévire . . . 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre . . . 8 frt félévire . . . 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre . . . 6 frt félévire . . . 3 *

28. szám. — 1877. Budapest, július 15. XXIV. évfolyam.

CSÖNDES HELYEN.

ANYÁRI nap heve hol tikkasztóan, hol szurósan éri a nagyváros talaját, föl-száll róla s magával ragadja a tisztatlanság mephitikus gőzeit, hogy meg-mérgezze a légkört, vele mindazt, a mi kárhóztatva van benne lélegzeni, élni. A szabadabb tér levegője már „balzsamos-nak” tetszik az orrnak, a tüdőnek, mely már annyira eltorpult, hogy a fojtó köszén-bűzt is alig érzi.

És nincs előle menekvés; nincsen semmi, a mivel a bajt ellensúlyozhatná — főképen a társadalom tudósító, mulattató rabszolgája: a valósággal az olvadozó asz-falthez tapadt hírlapíró.

A legszegényebb napszámos is csak kivergődik úgy vasárnaponként valahová a zöldre; de nem úgy a hírlapíró, ki manapság kétszeresen is rabszolga, melyet a villanszakra sokszor hazug hire minden-felé kerget, csak a szabadba nem.

Köszénfűst, nyomdafesték-szag, ez az ő „balzsamos légköre”; mert hát úgy tet-szett a hatalmas fehér czárnak, s a világ

KÉPEK AZ ERDŐBŐL.